Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 ФЕВРАЛЬ 25
Хабарай түрүү шара бар һарын 26
СУББОТО
Гарагай 7
№ 37 (19131)
Газетын сэн.
Хэлсээтэ сэн.

Мүнөөдэрэй шухала асуудал

УЯЛГА ХАРЮУСАЛГАМНАЙ ЕХЭ

Манай Октябрьска район хото соогоо хөдөлгөө тогтоор, мүн дэбисхэрэйнгээ хэмжээгээр эгээл томо район гэжэ тооцогдодог. Тэрээнһээ гадна хотынхи дунда «унтаана район» гэжэ үнэн суутай болонхой. Ямар ушараар ниитэ нэрлээб гэбэл, ород драмын театр «Дружба» кинотеатр хоёрһоо бэшэ ямаршье эмхи эндэмнай үгы ха юм.

Тиигэжэл эндэ ажаһуугшад үдэшэнэ хаймаашье ошохо аргагүй дээрэ эртэ унтаридаа ородог гэжэ районнемнай «унтаана» гэжэ шоглон һагад нэрлэбэй байдаг. Гэбэшье энэ шог ёгто унтаана нилээд орёохон асуудалнууд хөндигданхай гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Манай районой милициин таһагай участково инспекторнуудэй албан эдэ мүнөөдэнуудай үдэр бүри ушаржа, зонтэ хэмжээ абаха баатай болодог.

Ороһ, республика доторнай боложо байдаг үйлэ хэрэгүүд, худалаха хуйсан, тогтуургүй байдал ажабайдалда сөхэ нүлөөлдэгынь мэдээжэ ааб даа. Үнэ эрхэ байдалда зөмэтэ ябадал ороһоо ушарнуудай олошорһониинь гай. Тиигэ ха. Фабрика, заводууд хаагдана, предприятинуудай ажалшад үсөөрүүлэгдэнэ, салин хүлөзгүйгөөр хэдэн һараар нүхэлдэлэ гаргагдана. Тиигэжэ ажалгүйшүүлэй тоо дээшэлэбэ. Архи, тамхи уха ушарнууд эрид олошороо. Гэмтэ хөдөлөөнууд сөөнхидээл архинин манан хэдэгдэг байһаниинь нюуса бэшэ. Урдань ЛТП-гэй хүдэлдэг байха үедэ хөдөлөөнөдые тиншэнь оруулжа, эмшэлүүлэгдэг байгаабди. Тэд мүнөө нимэ суурьлаторинууд хаагданхай.

Республика доторнай хүдэлжэ байдаг наркологическа диспансертэ хоёрдо, архиһаа эмшэлүүлхын тула 100 гаргаан түхэриг мүнгэ түлэхэ хэрэгтэй болоно. Тэд ажалгүй хүн хаанаһаа иньмүнгэ олохоб даа? Урдань зарим предприятинуудта наркологическа кабинетнуудтэй, архида дуратайшуудые мүнөөдэ эмшэлдэг бэлэй. Тэд энэ талаай бусалгаагүйгөөр үнгэрэн ошоо.

Манай районой милициин участково инспекторнуудэй албан тухай хэлэхэ болоо даа, отделениндэмнай 43 инспектор ажалтаа. Тэдэнэр районоо оперативно-розыскнойгоо хаһа дүүрэй. Тиигэлэй 6 зонэ болгожо хүбаажалаа ажалаа архилдэг юм. Хуули гуталтаа 7 опорно пункт хүдэлдэг. Эдэ пунктуудта, үдэр бүри 19 сагаа 20 сагаатэр зонтой уулзалгануудтэ болодо, мэдүүлгэнүүд абталаг. Инспекторнуудэймнай ажал 14 сагаа 20 сагаатэр үргэлжэлдэг, гэбэшье олонхи ушарта энэ сагаа һунааха баатай болодогби.

Январиин 20-һоо февралиин 20 хүрэтэр хото дотор үргэлжэлһэн «Быт» гэһэн операци дүүрэбэ. Инспекторнуудэй. мнай хүсөөр 30 зөмэтэ ябадал элирүүлэгдэһэн, бэдэрэлгэдэ ороһон 19 хүн баригдажа хаагдаһан, хуули бусаар хадагалагдажа байһан 18 буу, тэрэ тоодо 3 нарезной буу тушаагдаһан, архи хэдэг хоёр нюуса цех элирүүлэгдэжэ, 2738 литр бэлэн болоһон архи абтагдаһан, наймаа хэхэ лицензигүй хүнүүдтэ 94 протокол табигдажа, тэдэнэр захиргаанай зүгһөө хэһээгдэһэн байха юм.

Зоной олоороо суглардаг газарта хулгай худал, зөмэтэ ябадал гарадаг гэжэ мэдээжэ. Тиимэһээ «Саяан» дээрэ, 43-хи кварталда бии болоһон шуууюур, дэлгүүрнүүдтэ анхаралааехээр хандуулха баатай бологдоно. Жэшээлхэдэ, «Саяан» дээрэ милициин пост түхэреэн сүүдхэ соо хүдэлдэг юм. Иимэ пост 43-дахи кварталай «Поле чудес» гэжэ алдаршаһан талмай дээрэ табихаар түсэбленэбди.

Сагай ябаха бүри гэмтэ ябадал гаргагшадайшье «мэргэжэл шадабари» хараа байса дээшэлнэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Тэдэнэр хүнэй һанаа үнөөндэ ороогүй мэхэ гохо хэдэг болонхой. Эндэ нэгэ жэшээ дурдаһуу. Энэмнай хүнэй абари зан, хомхой сэдьхэл хараада абажа, үйлэдэһэн хэрэг болоно.

Жэшээнь, «Поле чудес» дээрэ мяха наймаалжа байһан хүдөөгэй хүнэй хажууда зорюуга багса мүнгэ унагаажархидаг байна. Тиихэдэнь тэрэнь обёорходоо, «олоһон хүнэй олзо» гэжэ баярлаад, хармаангалжархидаг. Эгээл энэ үедэ «мүнгээ гээгээшэ хүнэй» нүхэд саанаһаа адаглажа байһанаа бии болоод, та мүнгэ олоод, хармаангалаад байнаа гэжэ гэмнэжэ ородог юм ха. Мяха наймаалагшын абаагүйб гэжэ хэды мэлзээшье хаймаашье ошохо аргагүй дээрэ эртэ унтаридаа ородог гэжэ районнемнай «унтаана» гэжэ шоглон һагад нэрлэбэй байдаг. Гэбэшье энэ шог ёгто унтаана нилээд орёохон асуудалнууд хөндигданхай гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Манай районой милициин таһагай участково инспекторнуудэй албан эдэ мүнөөдэнуудай үдэр бүри ушаржа, зонтэ хэмжээ абаха баатай болодог.

Ороһ, республика доторнай боложо байдаг үйлэ хэрэгүүд, худалаха хуйсан, тогтуургүй байдал ажабайдалда сөхэ нүлөөлдэгынь мэдээжэ ааб даа. Үнэ эрхэ байдалда зөмэтэ ябадал ороһоо ушарнуудай олошорһониинь гай. Тиигэ ха. Фабрика, заводууд хаагдана, предприятинуудай ажалшад үсөөрүүлэгдэнэ, салин хүлөзгүйгөөр хэдэн һараар нүхэлдэлэ гаргагдана. Тиигэжэ ажалгүйшүүлэй тоо дээшэлэбэ. Архи, тамхи уха ушарнуудэй

Ниитын эмхинүүдтэ

ЭМХИДХЭЛЭЙ ХАҺА ДҮҮРЭЭ, ЭДЭБХИТЭЙ АЖАЛ ХЭРЭГТЭЙ

(Коммунис партиин Буряадай рескомой пленумһээ)

Москвагай Союзуудай байшан соо январиин 21—22-то боложо үнгэрһэн КПРФ-гэй гурбадахи съездын хүдэлмэрние С. П. Будажаповай бүүлгаһан видеофильмые пленумдэ сугларагшад ажалаа эхилхынгээ урда тээ хаража, тус съездын оршон байдалда орохон, зоригжол хүсэлэй агаараар «амилһан» янзатай байгаа бэлэй. Энэнь эдэбхитэй хүдэлмэридэ түлхисэ боложо үгөө.

Россин Компартиин Буряадай эмхиин республиканска гүйсэдхэхэ комитедэй эзэлжээтэ пленум һаяхан боложо, дээрэ дурдагдаһан съездын үрэ дүнгүүдые зүбшэн хэлсэһэн байна. «КПРФ-гэй III съездын дүнгүүд болон Буряадай эмхиин бэелүүлхэ зорилгонууд тухай» съездын делегат, рескомой хоёрдохи секретарь **Сергей Будажапов** дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Элидхэлшэмнай шэнээр байгуулагдаһан Коммунис партиин гурбан съездэ хабаадаһан хадаа тус партиин мүндэлһэн, хүргжэһэн, тогтонижохон тухай үндэһэ баримтатайгаар, үнэншэмэ жэшээтэйгээр хөөрэжэ үгөө.

— Хоёр үдэр үргалжэлһэн съездын хүдэлмэридэ 363 делегат, олон тоото айлшад хабаадаа һэн. Делегадуудай гурбанай нэгэ хубинь 40 наһа гүйсөөгүй залуушуул байгаа. Делегадуудай тоодо 70 академик болон эрдэмэй докторнууд, 68 ажахын томо хүтэлбэрилэгшэд, элдэб шатын 73 депутат, тэрэ тоодо Федератына Суглаанай олохон депутадуд орохон байна. Манай депутадуд Л. Ч. Нимаева, Н. Я. Кондаков уригдажа, съездын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа, Харинин гүрэнүүдэй 60 гаран парти болон хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд байлсаа.

Съезд 6 томо асуудал— Коммунис партиин ЦИК-ай Политическэ тоосоо, ЦКК-гай тоосоо, Партиин Программыш проектые зүбшэн хэлсэлгын ябаса тухай, партиин Уставта хубилалтануудые оруулха тухай, Федеральна Суглаанай депутадуд — коммунистнуудай ажал тухай гэжэ мэтэ асуудалнууд зүбшэгдөө һэн. Орон доторхи байдалые үнэн сэхээр харуулһан, саашанхи зорилгонуудые элирхэйлһэн тогтоолнууд абтаһан байна. Партиин Программа болон Устав баталагдаа. Тус программа «Правда Бурятии» газетэдэ февралиин 15-да толилогдор. Энээнһээ гадна манай оронойшье, коммунистнуудайшье ажабайдалтай холбоотой амин шухала асуудалнуудаар хэдэн тогтоолнууд болон Хандалганууд абтаһан байна.

Бүхы дээрэнь хэлэбэл, съездын хүдэлмэри, абаһан тогтоолнууд, делегадуудай һанал бодол энэ партиин бэхижэжэ, хүдэржэжэ, али болохо гүрэн түрын асуудалнуудые шидхэлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлдэг боложо байһые гэршэлнэ,— гэжэ элидхэлшэ хэлэһэн байна. Саашань элидхэлшэ С. П. Будажапов, манай республикын партийна эмхинүүдэй бэелүүлхэ зорилгонууд дээрэ тогтоходоо, съездын материалнуудые, нэн түрүүн КПРФ-гэй Программа болон Уставые гүнзэгыгөөр шудалха, хүн зонло хөөрэжэ үгэхэ, ойлгуулха гээшэ тон шухала гэжэ зааба. Юуб гэхэдэ, энэ Программа соо партиин алдуу эндүүнүүд, мүнөөнэй дөлхэйн оршон байдал, капитализм болон социализмын саашанхи хүргжэлтэ. Коммунис партиин хэхэ гол шухала зорилгонууд нилээд гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэһэн, шэнэ сагай эрилтээр али бүхы талаһаань харагдажа үзэгдэһэн, зүб сэгнэлтэ үгтэнэн байна бшуу. Тэрэнние уншахадаал, юу хээ ойлгохоор байна ха юм.

Хоёрдохи ехэ зорилго гэхэдэ, партийна эмхинүүдые үзэл бодолой болон эмхидхэлэй талаар бэхижүүлгэ болоно. Мүнөө бүхы районуудта райкомууд хүдэлнэ 5 мянга шахуу гэшүүдтэ 201 эхин эмхинүүд һэргээгдэнхэй гээшэ. Райкомууд байха байраар, транспортаар хангагдаха болоо. Илангаяа залуушуулай дунда ажал ябуулха, тэдэнние партида абаха ушартай гээшэ. Предприяти болон эмхи зургаануудта эхин эмхинүүдые байгуулха шухала. Энээнтэй хамта гурим журамай асуудал хараа-һаа алдагдаха ёһогүй.

Байгша оной һүүл багта болохо Федеральна Суглаанай һунгалта коммунистнуудай урда нилээд шанга зорилгонуудые табина. Ушар нимэһээ һунгалтын бэлэдхэлэй хүдэлмэри мүнөөнһөө эхилхэ хэрэгтэй. Үшөө нютаг-уудай өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ зургаануудта һунгалта болохо байна бшуу. Энээнһээ уламжалан, «Социальна үнэн зүб байдал» гэһэн бүлэглөлөө бэхижүүлхэ, иланГаяа районой хэмжээн соо тэрэнээ тодо һонор болгохо хэрэгтэй гээшэ. Бусад парти болон хүдэлөөнүүдые эхэ бүлэглэлдэ хабаадуулха ушартай болоно.

«Экономическа реформо» гэдэгэй ехэ хохидол, хойшолонгуудһаа гарахын тула хуули гаргадаг ба түйсэдхэхэ засагай зургаануудта, элдэб шатын депутадуудые хэрэглэн, мүн сэхэшье, тусхай хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй. Мүнөө үедэ хүдөө ажахые дууһан һандаргалгаа аршалха гээшэ эгэл түрүүшын эзлжээнэй ехэ зорилго болоно бшуу. Аграрна партитай хамта ажал ябуулха ёһотойбди.

Энэ талаар ойлгуулямжын хүдэлмэри ехэ удха шанартай болоно. Мүнөөнэй байдал, засаг түрынхидэй элдэб ааша, арад зондо харша ябуулганууд тушаа үргэн арадта саг үргэлжэ, үнэн зүбөөр мэдээсэжэ байха уялгатайбди. Шэнэ гуримай ёһоор политическэ кружогуудые, лекторнүүдэй бүлэгүүдые байгуулха хэрэгтэй. Зон газетэ, хэблэл уншанашьегүй, абанашьегүй. Тиимэһээ райкомуудай мэдээсэлэй хуудаһануудые саг соонь гаргаа һаань, һайн бэлэй, «Коммунист России», «Коммунист Бурятии» газетэнүүдтэ захил эрхилхэ зорилго табигдана.

— Тобшолбол, эмхидхэлэй талаар партиин урдахи зорилгонууд бэелүүлэгдээ, Программа болон Устав баталагдаа, шэнэ түбэй комитет һунгагдаа, тиимэһээ сэхэл арад зоной дунда аша үрэтэй, даамгай хүдэлмэри ябуулха сагнай ерээ,— гэжэ С. П. Будажапов элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ тэмдэглэбэ.

Тэрэнэй һүүлээр КПРФ-гэй Буряадай эмхиин республиканска гүйсэдхэхэ комитедэй секретарь **Л. А. Качин** партиин III съездээр баталагдаһан Уставта оруулагдаһан хубилалтануд тухай хөөрэжэ үгөө. Уставай оролто соо Россин Федерациин Компарти хадаа КПСС-һээ болон урданай РСФСР-эй Компартиһаа үг залгамжалһан парти болоно гэжэ заагдаа. Урдань 18 наһанһаа партида абтагдаг байгаа һаа, мүнөө 16 наһанһаа абтаха болоо. Горком, райкомуудта, томо эхин эмхинүүдтэ залуушуулай секци заатагүй байгуулха, комсомолой эмхинүүдые һоргээхэ тухай бэшэгдэнхэй. Дээдэй зургаа ЦИК байһанда ЦК болгогдожо, тэрэнэй гэшүүдэй кандидадууд һунгагдаха болоо. Томо область, хизаар болон республикануудта оойэдын Компарти байгуулха эрхэ үгтөө. Партийна журам бэхижүүлхэ тухай заагдаа. Элдэб шатын парламентын депутат — коммунистнуудай можонууд партийна комитедэй шидхэбэри заатагүй дүүргэхэ уялгатай болоо. Гэшүүнэй түлбэри салингай 1 процентын хэмжээтэй, харин студентнэр, пенсионернүүд гэхэ мэтэ 0,5 процент түлэхэ ёһотой. Ушар нимэһээ шэнэ Устав хадаа партиин зэргэнүүдые бэхижүүлхэдэ, олон болгоходо, эмхидхэлэй ба үзэл сурталай хүдэлмэри ябуулхада, ехэ туһа нүлөө үзүүлхэ зэргэтэй.

Дээрэ дурдагдаһан хоёр элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадажа түрүүлэн үгэ абаһан М. Ц. Гармаев—республикыи ветераннуудай соведэй түрүүлэгшэ — үнгэрһэн үе соо Компартиин Буряадай эмхи ехэ юумэ хөө, партиин нэрэ зэргые дээшэнь үргөө гэжэ тэмдэглэбэ. Һунгалта дүтэлбэ, өөһэдынгөө кандидадууд тухай бодохо саг ерээ. Гадна партийна эмхинүүд Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо бэлэдхэлэй ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаха, дайнай болон ажалэй ветераннуудые хүндэлэн ёһолхо хэмжээ ябуулганууды үнгэргэхэ ёһотой. Коммунистнууд, ветераннууд нягта холбоотой байха ёһотой гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь А. С. Енлрихинский үгэ абахадаа, февралиин һүүл багаар пленум үнгэргэжэ, партиин Программа болон Устав бэелүүлхэ хэмжээнүүдые хараалхэбди гэжэ хэлэбэ. Нэн түрүүн эхин эмхинүүдэй хүдэлмэрине гуримтай, түсэбтэй, хаРюусалгатай болгохо шухала. Коммунистын талаһаа журам шангадхаха ушартай болоно. Юуб гэхэдэ, зариМашуул «демократи» гээшые дура зоргоороо, һанаһан руугаа байха ябадал гэжэ ойлгоно бэшэ аал? Тиимэ бэшэ, имагтал журамтай партиин мүнөөнэй орёо хүндэ зорилгонуудаа дүүргэжэ шадаха. Эсэсэй үрэ дүнгүүдые түйлахын түлөө оролдохо болоноби. «КПСС-эй зэргэдэ 50 жэлдэ» гэһэн тэмдэгүүдые асаржа, ветераннуудта барюулбал, хүмүүжүүлхэй, зоригжуулхы ехэ удхатай байгаа гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Энэнь зүбтэй ха.

— Манай районой 9 колхоздо, бусад томо һуурин тосхонуудта Коммунис партиин эхин эмхинүүд хүдэлнэ. Мүнөө дуида һургуулинуудта иимэ эмхинүүдые байгуулха хүдэлмэри ябуулнабди,— гэжэ Тарбагатайн райкомой нэгэдэхи секретарь Н. А. Шишмарев хэлэһэн байна.— Залуушуултай хэдэн уулзалгануудые үнгэргөөбди. Партида орохо 6 мэдүүлгэ. Һаядаа хараханмнай. Партиин райкомой бюрогой хүдэлмэридэ тэрэнэй гэшүүн, аймагай захиргаанай гулваа Михалев В. И. ехэ нүлөө үзүүлнэ. Мүнөө үедэ ажахынуудта, ажалша коллективүүдтэ ойлгуулямжын, мэдээсэлгын хүдэлмэри улам эршэтэйгээр ябуулха ёһотойбди,—гэжэ нүхэр Шишмарев онсолон зааба.

Съездын делегат, Загарайн райкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Сафронов үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлбэ: ехэ хуралдаанай һүүлээр хоёр ондоо мэдэрэл юундэшьеб түрэнэ, нэгэ талаһаа, съезд бидэнние зоригжуулна, хүсэ шадал нэмээнэ, арга замымнай заана, гэбэшье, нүгөө талаһаа, хүн зондо хандаха, хүдэлмэри ябуулха хүсэмнай хаанаб, хэр олон, хэр бэлэдхэлтэй зонтой гээшэбди гэһэн голхорол бин болоно,—эндэмнайл бирагүй байна бшуу. Ехэнхидээ пенсионернүүд, пенсидэ дүтэлһэн наһатайшуул болоно, ажалша коллективүүдтэ коммунистнууд хомор. Мүнөө аймагтамнай 300 гаран гэшүүдтэй 17 эхин эмхи тооогдоно. Үсөөн лэ даа. Ушар нимэһээ хэхэ ажалнай хэмгүй ехэшье, харюусалгатайшье гээшэ. Эндэ рескомой зүгөө туһаламжа хэрэгтэй болоно. Президентын заабариин бишье һаа, манда байрын таһагууд, машина үшөол үгтөөгүй байна гэһэн гомдол тэрэ бариба.

Комсомолые һэргээхэ, залуу үетэнтэй ябуулха хүдэлмэриндэ өөрынгөө хэлэһэн үгые Түнхэнэй райкомой нэгдэхи секретарь Н. Д. Петухов зорюулһан байна.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Зэдын райкомой секретарь С. Ж. Балсанов, Сэлэнгын райкомой секретарь В. Д. Жамбалов болон бусад хабаадажа, һанамжа, дурадхалнуудаа хэлэһэн байха юм. Рескомой гэшүүн С. И. Найчукова апрелиин 22-то Ленинскэ коммуиис субботник үнгэргэжэ, ажал хэжэ олохон мүнгэсэ Илалтын 50 жэлэй ойн жасада оруулха гэһэн дурадхат оруулба, тэрэнь бултанай зүгөө һайшаагдаа.

Пленум дээрэ үгэ хэлэһэн рескомой нэгэдэхи секретарь **В. Б. Базаров** гол түлэб гурбан ехэ хэмжээ ябуулганууда — КПРФ-гэй Программыш олонитэдэ ойлгуулха, В. И. Ленинэй түрөөөр 125 жэлэй ойе үргэнөөр тэмдэглэхэ, Агуу Илалтын 50 жэлэй ойн бэлэдхэл хэхэ зорилгонуудта бүхы коммунистнуудай анхарал хандуулха шухала гэжэ тэмдэглээ. Ерэхэ һунгалтада мүнөөнһөө бэлэдхэл хэжэ эхилхэ ёһотойбди гэжэ онсолон зааһан байна.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар пленум зохихо тогтоол баталан абаа. Мүн тэрэшэлэн мүнөөнэй үедэ республикын хүдөө ажахын хангалтагүй муу байдалда ороод байһан тухай, тэрэшэлэн иимэ байдалһаа гаргаха хэмжээнүүдые хараалһан нээмэл бэшэг Буряад Республикын Президентдэ, Арадай Хуралда болон правительствада эльгээхэ гэһэн тогтоол партиин рескомһоо гадна абтаба. Энэ бэшэг Коммунис Аграрна партиин Буряадай комитедэй. Ветераннуудай соведэй, Буряадай аграрна холбооной, АПК-гай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай үмэнэһөө эльгээгдэхэ болоно.

Пленум дээрэ эмхидхэлэй асуудал харагдаа. Рескомой президиумэй гэшүүнээр, секретаряар **В. Т. Алексеев** һунгагдажа, «Коммунист Бурятии» газетын редактораар **Р. А. Гаязов** томилогдожо, саг үргэлжын гуримаар хүдэлхэ болобо, Энээгээр пленум хүдэлмэриеэ түгэсхэбэ.

Эсэстэнь уншагшадтаа дуулгаха юумэн гэхэдэ, дээрэ дурдагдаһан КПРФ-гэй 3-дахи съезд дээрэ В. Б. Базаров партиин ЦК-гай гэшүүнээр, харин С. П. Будажапов Коммунис партиин Түбэй хиналтын комиссиин гэшүүнээр һунгагдаа.

П. НИМАЕВ,
манай тусхайта корр.

Хүн ба үе саг

«ӨӨРЫН БУЛАНТАЙ БОЛОО ҺАА...»

Үзэл бодолой түлөө хамалганда орогшодой, хардалга гүрдэлгын үедэ хохидогшодой республиканска эблэл байгуулагдаа, мүн бүхы аймагуудта, нинслэл хотын гурбан райондо эмхидхэгдэжэ байна. Советскэ райондо иимэ эблэл байгуулгын конференциин үедэ нэгэ буряад хүгшөөтэй танилсажа, хөөрэлдэбэ.

Дашима Бадмаевна Батоцыренова урид бага зэргэ марганги хэбэртэй аад лэ. хөөрэлдэһөөр байтараа зали орожо, үнинэй гэхэ гү, али бүхы наһаараа хадагалжа, нюужа ябаһанаа, һанаа сэдьхэлыень хүлгүүлдэг бодолнуудаа уудалан, өөрынгөө хуби заяан тухай хүнэй зүрхэ шэмшэрүүлмээр хөөрөө бэлэй.

— 1927 ондо Мухар-Шэбэрэй Харгааһата нютагта түрөө хүм. Эсэгэмни— Бадмын Батасэрэн, эхэмни — Жамбалай Рыгжит 1931 он болотор үмсөөрөл ажалаа хэжэ ябаһан юм. Гэртэхидни мал ажалтай байгаа. Гадна газар хахалаад, тараа таригша бэлэй. Үдхэһэн малаа, тараа талхаяа наймаа хэжэ, олзо олодог байгаа ха даа. Жэл соохи олзо оршонь дунда зэргээр 12000 түхэриг (тэрэ үеын мүнгөөр) болодог һэн.

1930-аад оной эхеэр үмсэдөө ажалладаг зонние ехээр хашадаг, налог татабари («твердо задани» гээд лэ хэлсэгшэ һэн) ехээр ашадаг болоо һэн ха. Тиигэ тингэһээр 1931 ондо «нюдарган» гэжэ гэмнэзд, түрэлхидэймни бүхы гэр бараааень, эд зөөрниень буллан абаад, бни болоод байһан хамтын ажахыда үгэжэрхёо бэлэй,— гэжэ Дашима Бадмаевна тэрэ хүлгөөтэй үе сагые һанан дурсаха юм.

— «Нюдарган» гэжэ гэмнэхээр тиимэ ехэ баян зөөритэй байгаа гэшэ гү танай эсэгэ?—гэжэ асуубаб.

— Юун тиимэ үлүү ехэ баян байшахаб даа. 4 модон гэртэй, 2 амбаартай, мориной байратай юм һэн. Мал гэхэдэ, 10 һаамхай үнеэн, 5 ямаан, 2 морин, 1 гахай байгаа. Таряан ажалдаа хэрэглэдэг веялка, борной, анзаһан гэхэ мэтэнь мүн лэ байгаа гээшэ аабза.

Тиигээд миниий эхэ, эсэгые БМАССР-эй харьяата газарһаа саагуур сүлэхэ тухай шиидхэбэри абтаа һэн. Харин манайхин ямар арга мүрөөр үлэжэ шадаа юм, мэдэнэгүй. Тэрэ үедэ ороёдоо 5—6 наһатай үхибүүн ябаа ха юмбиб. Верхнеудинскда, Үдын урда бэедэ землянкада байгша һэмди. Уданшьегүй, 1934 ондо һөөргөө нютагаа бусаабди.

Ерэмсээрээ эсэгэ эхэ хөөрни паспортаяа абаа, колхоздо орожо, хүдэлхэ болоо һэн. Тэрэ үедэ Сутайн сомоной Ворошиловай нэрэмжэтэ колхоз байгаа. Эсэгымни 4 гэрһээ урсахан нэгэ гэрынь үлэһэн байжа, тэндэ байрлаабди. Нютагай зон бидэнние газаашалаагүй, бүхы айл аймагаараа сугларааа, эсэгымни анда нүхэд туһалжа, шэнэ гэр барижа үгөө бэлэй,— гэжэ сэдьхэлээ хүдэлгэн, хүшөө дурсажа һүүгаа һэн

«Эгээн аймшагтай үе саг тухай мүнөө хөөрэхэнь ха даа» гэжэ һанаандаа шэбшэн, хүгшөөе гэтэн хараад һуунаб. Юундэб гэхэдэ, һүрөөтэй 1937—1938 онуудта республикымнай 6836 хүн баригдажа тушаагдаһан, элдэб хэһээлтэнүүдтэ хүртэнэн байха юм. Эдэл 6836 хүнэй тоодо Дашима Бадмаевнагай эсэгэ оролсохо хубитай байшоо...

— 1938 оной мартын 6-да НКВД-гэй зон ерэжэ, гэртэмнай нэгжээд, абыемнай тушаажа абаад ябашоо һэн даа. Тинхэдэ би 11-тэй ябааб. Гэрһээ гаража ошохынгоо урда үүдэнэй барюулһаа баряад, гэдэргээ эрьелдэн, хэлээ һэн:

— Би ямаршье зэмэгүйб, һөөргөө бусахаб.

Теэд абамни бусаагүй. Эжы бидэ хоёрые сүлэхэ гэһэн байгаа, гэбэшье нютагаархиднай хамтын суглаан дээрэ бидэнэй түлөө зуушалга барижа, харюусалга дороо даажа абаа юм гээд эжымни намда хэлэгшэ һэн. Зөөриһөө гэхэдэ, гэрыемнай колхоздо абаад, хонишодой гэр болгоо бэлэй. 1970-аад оной һүүл болотор Харгааһата дээрэ байһан гэрыемнай задалжа, ондоо тээ абаашаад, һурагшалхадамни, хонидой хашаагай байрада ороо гэлсээ һэн.

1937-38 онуудай манай хубаарита ороохон (12 цент нер) колхозһоо эжыдэмни үгтөөгүй юм. «Ангиин дайсанай» һамган гээд, үгөөгүй байгаа. Эжытээ хэдэн дахин Номоог-Толгой (тэндэ ороохоной склад байгша һэн) ошоод, һула бусадаг һэмди. Энэ хүшэр хүндэ үедэ айл аймагнай, уян сагаан сэдьхэлтэй хүршэнэркай али бо лохоор туһалжа, бидэнние үлэсхэлэн үхэлһөө абарһан юм даа хөөрхы.

Нэгэтэ һүни Сэрэнэй Эрдэни 2 мэшээг ороохо асаржа үгөө бэлэй. — «Эрдэнимнай 2 мэшээг аржагар шэнисэ асараал»,—гэжэ баяртайгаар эжыгээ хэлэһые мүнөө хүрэтэр эдеэр һанадагби, мүнөө болоһон шэнгеэр нюдэндэмни ходол харагдаг...

Бүхы зөөриеэ буляалгаһан, хани нүхэргүй үлөөд, «ангиин дайсанай» һамган гэгдэжэ, колхоздо хүдэлһэн ажалайнгаа түлөө түлбэриһөонь хаһагдаад, үе хоолоо арайхан эалган ажабайһан эхэнэрэй баярые юунтэй жэшэхээр бэ? Дашима Бадмаевнагай хөөрэһөөр, һайхан сэдьхэлтэй нютагаархидынь олоной нюдэнһөө нюужа, һүни болгоод, ядарһан эхэ үхибүүн хоёрто эдихэ юумэ асаржа үгэдэг байгаа. Хүгшэн нютагайнгаа зонине һайн һайхан үгөөр дурдажа, аша буянтай, зол жаргалтай ажаһуухыень үрежэ байгаа бэлэй...

Дашима Бадмаевнагай саашанхи хуби заяан тухай тобшохоноор хөөрэһүүб. Эрхүүгэй областьдо түрэһэн Валентин Георгиевич Богдановтай хуби заяагаа нилүүлжэ, гэр бүлэ болоһон байна. Валентин Георгиевичой эсэгэнь мүн лэ «нюдарган» гэжэ гэмнэгдээд, сүлэгдэһэн байгаа. Баһал хамаг гэр бараанһаа, адуу мэлһаа һалаһан тухайгаа нүхэртөө хөөрэгшэ һэн. Иигэжэ адли хуби заяатай хоёр гал гүламтаяа нэгэдхэжэ, 3 хүбүү, 1 басага тэжээжэ, ан-бүн ажаһуугаа. Гэбэшье...

— Нүхэрни бүхы наһаараа Мухар-Шэбэрэй аймагта багшалһан юм. Түүхын багшаар 38 жэл хүдэлхэ үедөө директорэй, завучай түшаалшье даадаг һэн. Үнэн сэхэ һанаатай, ажалдаа ехэл харюусалгатайгаар хандадаг һэн тула, хүнһээ юумэ эрихэ, мүрдэхэгүй хадаал амиды ябаха үедөө өөрын гэр байрашье абажа шадаагүй гээшэ аабза гэжэ һанагшаб. Суулгын ШРМ-дэ хоюулаа багшалаабди. Тэндэһээ нүхэрни пенсидэ гараа. Харин би дүү хадаа һүүлдэ. 1983 ондо, Улаан-Үдэ нүүжэ ерэһэн хойноо, пенсидэ гараа һэм.

Валентин Георгиевич нүхэрни дайнай ветеран «Шэн зоригой түлөө» болон бусад хэдэн медальнуудтай, Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын дайнай ордентой байгаа. Советскэ райгүйсэдкомдо гэр байра абаха талаар дайнай ветераннуудай тусхай зэлжээндэ байтараа, хүндөөр үбшэлжэ, 1984 ондо наһа барашоо һэн. Тэрэ зэлжээнний нэрэ дээрэ бо хой, 12 жэл соо райгүйсэдкомой шэ Елгиндэ ороодо «мүнөө байһан байр дерые харуула»,— Ордерни эндээ үгы Мухар-Шэбэр ошожо, гуурһаяа суглуулжа ни, ондоо хүндэ тэрэ рыемни үгэжэрхиһэн бшуу. Яахабши даа, хүсэхэгүй һэн хой-ноо.

Би мүнөө гүрдэ далгаһаа хохидогшодо лэлдэ ороод, Улаан-Үдын захиргаанай хүн тэй эзлжээндэ баһа Энэшье эзлжээмни һа шадаа түргөөр урагш лохо хэбэргүйл даа. Б рынгөө нэрэһээ Пр Л. В. Потаповта, Пр ствын Түрүүлэгшын шо Л. Ч. Нимаевада, Үдын ветераннуудай со республикын ветера советдэ, хотын захи байнаб. 1985 ондо Со райгүйсэдкомой түр шэ Елгиндэ ороодо «мүнөө байһан байр дерые харуула»,— гэ

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

- Эхэ, эсэгымнай нангин заабаринууд.
- Уран шүлэгэй долгин дээрэ.
- Уг удха тухай.
- Аман зохёолой абдарһаа.

ОЙХОНОЙ БАСАГАД

Маина Алексеевна Николаева — 60 наһа һая гаража ябаһан эхэнэр. Тэрэ багша мэргэжэлтэй. Эрхүүгэй областиин Ойхон нютагтаа дуу дуулажа, зондоо хүндэтэй,мэдээжэ болоһон юм. Үнгэрэгшэ жилдэ июниин 21-дэ Москва хото ошожо, уласхоорондын фестивальда хабаадажа, өөрынгөө зохёоһон элдэб олон ябаган жэжэ дуунуудые дуулажа, городой, хүдөөгэй зониие һонирхуулһан байха. Жэшээнь:

Загаһа өаридаг далаймна;
Нарин далай нэрэтэй.
Зандаа ябаһан дайдамнай
Эрхүү, Ойхон нэрэтэй,
Газарай хүрьһэ уроуулжа байа.
Гадагар үргэтэй гахай жэлнай

гэхэ мэтэ дуунуудые тэдэ ханхинуулаа.

— Ябаш даа, Ойхоной басагадби! гэжэ тэдэ хоёр өөһэдыгөө шогтойгоор нэрлэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ойхон (Ольхон) нютагай хани эхэнэрнүүд М. А. Николаева (баруун гарһаа), Н. Р. Манжуева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Арадаймнай ёһо заншалнууд

ГАЛ ГУЛАМТАЯА, ГОЛ УҺАЯА САХИЯ!

ЭРДАНАЙ зон, үндэр той юун гэжэ хөөрэлдэхэбшби? Ямар угай бурхадта хандахабши?!

Мүнөө Үедэ уһа голой, нуурай хажууда байдаг зон шунгахала гү, али уһанай эрьедэ амархаяа ерэһэн зон уһа бузарлажа болодог, тиимэһээ уһа голой эзэдые-лусуудые сухалдуулдаг, энээнһээ уламжалан, үбдэдэг, гай тодхорто ородог байна.

Мүнөө уһа голой лусууд хадаа ехэ дошхон, хүнүүдые танихалашье болинхой. Хоёр-гурбан жилэй саана Байгал далайда мүргэхээ, уһа голыень тахихаяа аяар холын Италиһаа ерэһэн үндэр түрэлтэ Намхай-Норбу римбүүшэ «далайн уһан бузарлагданхай» гэжэ хэлээ һэн. Бидэ, эндэ ажаһуудаг зон, экологическа талаһаа абажа харахада, сэбэр уһа хэрэглэхэ, тиин ажамидаралай холбоо таһалдуулха ёһогүйбди.

Урэанда, нёдондо Ойхон баабайда үргэл-мүргэл хэжэ, эндэ ажаһуудаг бүхы зоной түлөө, тэдэнэй үхи хүбүүдэй аша гушанарай элүүр энхэ ажаһуухын түлөө оролдолго хэзбди. Иигэжэ арадайнгаа ёһо заншал һэргээжэ, урданай обоо тайлга хэжэ, уг унгитаяа холбоо барисаа байгуулаа гээшэбди.

Хүн бүхэн түрэһэн тоонто нютагтай, нютагай бурхад, угай бурхад тэрэ хүниие үргэжэ, харалсажа ябана ха юм гэжэ ойлгуулха шухала. Мүнөөшье зун, Хүхэгшэн Гахай жэлдэ онсолбол, зунай тэн багаар лусуудта үргэл хэхэбди», — гэжэ мэдээжэ удаган Надежда Ананьевна Степанова хэлээ һэн.

Зүб даа, гал гуламтаяа, уһа голоо сэбэр байлгажа, арадайнгаа ёһо заншал һэргээхэ ёһотойбди. Урданайшье үреэлнүүд соо гал гуламтада ехэ анхарал хандуулагдадаг байгаа бшуу. Мухар-Шэбэрэй аймагай Хошуун-Үзүүрэй дунда һургуулида «Гал гуламтын һайндэр» ехэ һонирхолтойгоор үнгэргэгдэдэһэн байна. Иигэжэ үхибүүн наһанная һурагшад үреэл үгэнүүдые бэе бэедээ хэлэжэ, ажабайдалдаа сахина ха юм: «Түлижэ байһан галтнай түмэн жэлдэ бадараг». «Түлиһэн галай утааень гаргажа, түрэһэн үринүүдэйнгээ жаргалыень хэлэжэ ябагты». «Гуламтынгаа галые бүүхэн унтараагаарай, гамнажа нангинаар сахиярай»...

Һургуули бүхэндэ үнэргэгдэжэ байһан этнопедагогикын хэшээлнүүд ехэ удха шанартай. «Гал руу муухай хандалгүй, хүгшэн эжын унтаха орон дээрэ үхибүүд гараха, һууха ёһогүйэ гэжэ байжа Яруунын аймагай Эгэтын һургуулида һурадаг манай түрэлэй Радна Дондокова дуу хүбүүн Доржодоо заажа байгаа һэн. Арадай ажабайдалһаа һабагшатай аба, эжын һургаал үгэнүүд-заабаринууд мүнөө үеын хүүгэдэй хүмүүжүүлгэдэ ехэ аша туһатай байһаниинь эли.

«Нуургүй газарта нуур бии болгожо, анхан гол горхон, нуур байһан газарай уһа (мелиорациин хэмжээнүүдээр) үгы болгожо байхадамнай, хэсүү хүндэ болоно, байһан юумые хосороожо, хада уулые хамхалжа, үгы болгожо, нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, Эхэ газар гэдэг дэлхэйгээ хубилгажа байхадаа, өөһэдөө хүнүүд экологическа шахардуу байдалда ороно, үбдэжэ, муудажа байна. Юуб гэхэдэ, хада уула, уһа гол, нуур бүхэн баһал өөһэдын эзэдтэй байна ха юм.

Харин өөрын эзэлжэ байһан, харюусалгатай байһан газарыень, уһа голыень, хада уулыень һандаргахадамнай, хосороходомнай, баһал өөһэдөө тэнэжэ зобоно, үһөөгөө абана, тиихэдэнь зон өөһэдөө хохидоно, зобоно, үбшэлнэ. Жэшээнь, тэрэл газарта ходол гэнэ аюул болошодог байха юм. Урданайнгаа ёһо заншал сахиха ёһотойбди, тэрэшэлэн ерээдүйн үетэн, багашуулда эртээнһээ хэлэхэ, ойлгуулха шухала»,— гэжэ Н. А. Степанова һанаата болон хөөрөө һэн.

Маха-Гала бурханда үргэдэг Агын округой Могойтын районой Долгор гэжэ нэрэтэй угай бэлигтэй удаган эхэнэртэй хөөрэлдэхэдэмнай, «уг унгиля тахиха, гал гуламтаяа сахиха гэшэ ехэ удхатай. Тэрэгүйдэ үхибүүдынь, түрэл гаралынь үбдэжэ болохо, «рагшагүйдэхэ, юумэниинь бүтэсэгүй, өөдэлдэггүй байдаг» гэжэ ойлгуулаа һэн. Зондо шадаха зэргээрээ туһалха, угынь хүндэлхэ гэжэ оролдожо байдаг, бурханһаа үгтэһэн түгэс бэлигтэй энэ залуу эхэнэрэй хэлэһэн үгэнүүд үгнэзэгы удхатай, тон дэмбэрэлтэй.

Арадайнгаа ёһо заншалнуудые алдангүй, мартангүйгөөр сахижа, үхибүүдтээ ойлгуулжа, элинсэг хүлинсагуудайнгаа заяаһан гал гуламта, уһа голоо, бурхан шажанаа сахин хамгаалжа, хүн нэрэеэ нэрлүүлжэ ябахамнай болтогой!

Б. ОРБОДОЕВА,
манай корр.

Үүдэнэй барюул

ОНТОХОН

Үүдэнэй барюул үүдэндээ шүрэбдөөтэй байһан гэхэ. Байн-байн тэрэ ехэрхүү зан гаргадаг боложо, үүдэндээ өөдэрхэжэ оробо:

— Ши миил хабтайжа, юушэн гээшэбши? Намайе харыш, үдэр бүхэн хүнүүдэй гар барижа, мэндэшэлэлсэнэб. Хүнүүд намайе нимэ ехээр хүндэлнэ ха юм...

Үүдэн барюулай хэлээшые шагнаад лэ тоонгүй байдаг байба.

Харин барюул үдэр бүри годоржо эхилбэ.

— Ши минии үгы һаа, тайлдажашье, хаагдажашье шадахагүй һэнши. Мининл хүсөөр ажаһуунаш, миил хабтайжа, хайшаашье туһагүй зөөриш.

Үүдэн хэлээшыень шагнаад лэ, аниргүй байһааралаа байна.

Теэд тэрэнь үдэр һүнигүй үнөөхиеэл дабтаад, өөдэрхөөд һалахаа болишобо.

Үүдэнэй тэсэхэ тэсэбэри һалажа, уур сухалаар орьёлжо:

— Түрьһэеэ мэдэхэгүй загаһан, түрэлөө мэдэхэгүй нохой бү боло! Хэмнай хэнэйнгээ хүсөөр ажаһуунаб, хаража үзэе. Зан зандаа зохид, залаа малгайдаа зохид юм,—гээд, барюулые баряад байһан шүрэбүүдые һуладхажархиба.

Барюул барисагүй боложо, хобхо һүрөөд унашоо һэн.

Эрдэни ДУГАРОВ.

Унтаагүй аад, хурхирдаг,
Үбдөөгүй аад, ёолодог,
Гээгээгүй аад, бэдэрдэг.
(Гахай).

Хойноһоо ерэһэн хонишон
баатар,
Хоёр шэхэ дэльбүү
баатар,

ТААБАРИНУУД

Тугал һүүлтэй шодон
баатар.
(Гахай).

Эб эреэхэн, элжэгэн
жороохон,
Таб таляахан, ташаа
сагаахан.
(Шаазгай).

Шабараар барһаан гэртэй,
Шарабтар улаан үбсүүтэй,
Хонгор зулгы аашатай,
Хорхой аляаһан эдеэтэй.
(Хараасгай).

Хар-хар дуутай,
Хара торгон дэгэлтэй.
(Турлаг).

Жэр-жэр дуутай,
Жэгдэ гоё аблатай.
(Жэргэмэл).

Чимит-Цырен САНЖИЕВ

УГТАМЖЫН СОЛО ДУУДАНАБ!

ГЭСЭР ТУУЖЫН 1000 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Галаб үеын галаар намжааржа домоглоһон
Гунан ехэ дайдын гушан гурбан баатарнууд.
Үдэрэй һайхан дохёогоор ураг саданараа эрьехэт,
Үүлэгүй тэнгэриин орьёлһоо амгалан буужа ерэхэт.
Буумал шулуун хүрэггэй буригүй номин Байгалдаа,
Бунхан сэнхир ордонтой элдин хоймор Буряадтаа!
Аржагар мүнгэн сэргэдээ агтаяа һойжо морилхот,
Арьбан хэшэгтэй жэлдэ тоонтоёо гэшхэжэ, найрлахат.
Домто аршаанай эхиндэ хуһад хотолзон, зүйжэ һэтэр
Домоглон һуухыень харадаг һайт, арадай баатар Гэсэр!
Алайр, Ага, Ярууна, Түгнын урин сэлгеэ талаар
Алтан сасаггай туг хюур аласта үргэн, намилзуулжа,
Нинслэл хотынгоо найрта залахалдн даа дамжуулжа,
Нэрэтэ баатар шиннингээ нэрьемэ соло дуудажа...
Миралзан далай долгилжо, баяраар халин байхал даа,
Манас, Жангарай үрн ашанар магтаал үргэхэл.
шамдаа!
Баларһан зүргээ һэргээжэ, хадата Ахаар аяншалыт,
Бурьяа мана һэтэлжэ шэнэ үеын нара харыт,
Бууса буудал олон даа. Сагай хэсүүе дабажа,
Бууралхан холын түүхэтэй Хонгоодор зоноо золгыт..,
Сан ехэ Абарал бодисада үршөөн хайрлажа.
Сарюун, жабхаланта үе тэхэрин эрьеһэй огто!
Манхан түбинн сээжэдэ мянган жэлээ найрлажа,
Мандатугай, гэгээн түрэлтэ Гэсэр-Богло!!!

Булат БАДМАЕВ

ЗЭДЭ НЮТАГНИ

Алцаг, Тэрнһоо эхитэй,
ара тайга хүбшэтэй,
Аршаан, булагаар
дэлбэрээд,
Аглаг тэнгэриин майхан
доро
Табан хушуу малаа
Тала дүүрэн бэлшээнхэй.
Аза талаан, жаргалтай,
Амгалан түбхиөөш,
Зэдэ нютагнай,
Бүрин-Хаан үула
мүргэлтэй
Борьёо таламнай
үрэжэлтэй.
Зэдымнай хүбүүд,
басагадай
Зэдэлэг лэ дуу, хатарынь
Хун сагаан хонин
һүрэгтэй
Хабтагай Зэдэеэ магтаял
баран...

СҮХЭ-БААТАРАЙ ОРОН

Улас түрын холбоо
байгуулһан
Улад зоной жаргал
болоһон,
Сүхэ-Баатарай орон.
Алтай, Хангайн тала
гүбээ
Алтан тарьягаар
халюурнал,
Сүхэ-Баатарай орон.
Сэгээн хүхэ нуурнуудаар
мэлмэрэн,
Сэнхирлэн, һолонготон
харагданаш,
Сүхэ-Баатарай орон.
Аялга дуун, уян нугархай
хатар
Аласай холодо
зэдэлүүлнэш,
Сүхэ-Баатарай орон.
Олон түмэн адуу
малнуудшие
Ара-Хангайгаа
бүрхөөнхэйл,
Сүхэ-Баатарай срон.
Морин хүлэгэй жолоо
барин ябаха
Монгол хүнэй угай
заншал ха юм,
Сүхэ-Баатарай орон.
Замбуулинай холын
дайдада
Зэдэлээл дуунайш аялга,
Сүхэ-Баатарай орон.

ДАЙНАЙ ҮЕЫН ДУУНУУДҺАА

АВТОРҺАА: Агуу Илалтын хүндэлэлдэ Хэжэнгын аймагай Ушхайта нютагта ажаһуудаг, галзууд угтай, 80 наһатай Санжид Дылгыровна Дымбыловагай дуунууд эндэ үгтэнэ.

***

Шулуунхан харгыдаа
соёрогшо
Сүтэйхэн гүүнэй
унаган лэ.
Шунахай Германида
дарагдаагүй
Сургуули ехэтэй
Улаан Арми.
Хатуухан харгыда
соёрогшо
Хатарша гүүнэй
унаган лэ.
Харшан Германида
дарагдаагүй
Хасаг һургуулитай
Улаан Арми.

* * *

Дааганханнем зобооһон
Дабаан хаанаханһаа
байһанхан юм?
Дашуурсанһаам
холодуулжа,
Дайнинь хаанаһаа
болоһон юм?
Багланханнем
зобооһон
Байсань хаанаханһаа
байһанхан юм?
Баталсанһаам
холодуулжа
Вэйна хаанаһаа
болоһон юм?

* * *

Хазаган боро морнёо
Хазаарлахаш үдэрнай
хэзээндэ юм?
Ханилсаһан ганса
нүхэртэеэ
Харалсахаш үдэрнай
хэзээндэ юм?
Унаган боро морнёо
Унахаш үдэрнай
хэзээндэ юм?
Ушарһан ганса нүхэртэеэ
Уулзахаш үдэрнай
хэзээндэ юм?
Шэнэдэ ногооной
ургабашье,
Сэргэтэеэ таталуулхын
аргагүй
Шунахай Германи
дарангүй
Сухарихашье гэхын
аргагүй.
Хададань ногооной
ургабашье,
Хазаартаяа таталуулхын
аргагүй.
Харшан Германи дарангүй
Харихамшье гэхын
аргагүй.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ
бэшэжэ абаба.

Үнэн болоһон ушарнууд

БААБГАЙТАЙ УШАРХАДАА...

«ЯБАҺАН ХАРГЫГААРАА ЯБА...»

ЯРУУНЫН аймагай Эгэтын-Адагта Гэлэгмаа хэзтэй гэжэ ехэ һонин хүгшэн байдаг юм һэн. Баарһан, ажалта үдэртөө артельһээ юушье абангүй шахуу, бүхы наһаараа хони адуулаад, наһанайнгаа амаралтада гарахадаа, хойтынгоо буян хэхэ гэжэ Ивалгын дасанай хуралда алгадгүй ябадаг болоо һэн.

Үндэр наһатай болоһоншье һаа, хүл хүнгэн, холо ойрын ой хүбшөөр дууһан ябагаар ябажа, алирһа, нэрһэнэй эдеэшэхэдэ, жэмэс түүхэ. Түүһэн жэмэсээ багшанарта худалдаха. Бэлэн юумэндэ дуратайшуул үнэгүйхэн нэрһэ гү, али алирһа горитойхоноор абаха гэдэг һааб даа. Теэд Гэлэгмаа хэзтэй 2—3 стакан үгөөд лэ:

— Хүрөө! — гэжэрхихэ.

— Юундэ хүрөө гээшэб даа?—гэжэ саадахинь гайхаха.

— Олондо хүртөөхэ хэрэгтэй,— гээд, шэхэ хатуушаг боложо ябаһан Гэлэгмаа хэзтэй нүгөөдынгөө юуншье гэ һаа, һөөргөөшье харангүй саашалха.

Нэгэтэ наратай сэлмэг үдэр нэрһэ түүжэ ябатараа, Гэлэгмаа хэзтэй баабгайтай уулзашаба ха. Бэе бэеһээ сошонтоһон тэдэ хоёр урда урдаһаа гэтэлсэн, түр зуура зогсоо аааб даа. Тиигээд хуушанайнгаа аад, балайшье ажаһуугаа. Байгал шадарай дайдын хэшэг барагдаха бэшэ. Илангаяа хара-хүхэ нэрһэн (черникэ) элбэгээр ургаха.

Нэгэтэ бүлэг зон энэ жэмэс түүхэеэ ойдо гараба. Бэе бэеһээ таһаржа ябаад, жэмэс түүгээ юм ааб даа. Сухарев баранһаа таһараад, жэмэсэй элбэгтэ тархияа эрьешоод ябаба.

Хэншьеб өөрыем шэртэжэ байна гү даа гэжэ һанамсаараа, тархяа ургөөд харан гэнэйнь... баабгай хойто хүл дээрээ зогсожо байба. Ехээр сошоһон, айһандаа, Сухарев жэмэстэй хүнэгөө газарта хаяжархёод: «Тра-ля-ля-ля, тра-ля-ля-ля» гэжэ байгаад, байра дээрээ хатаршаба.

Баабгай гайхангяар хаража-хаража, дүрбэн хүл дээрээ буугаад, саашаа маяргашаба. Тиихэдэнь, гэнтэ һэгээ ороһон Сухарев хүнэгтэй жэмэсээшье орхижорхёод, һөөргөөшье харангүй, гэдэргээ эрьеэд, харайшоо һааб даа. Талаан болоходоо, бүлта сайлаха гэжэ һуухан нүхэдтөө туласа гүйжэ ерээд, болоһон ушарые дуулгажа, тэдэнэр сайгаашье уулгүй, гэр тээшээ догдойхо баатай болоһон байгаа.

Ц. ЦЫРЕНОВА.

Уг гарбалаа мэдэхэгта?

ДОЛООН ҮЕ ХҮРЭТЭР

Горвод байһан Сагаан һарын хүндэтэ редакциинхиин салгеэн Яруунын Эгэтын-Адаг нютагһаа халуулжа амаршалаад, өөрынгөө хэзээ юумые жаа-жуу бэшэхэ гэжэ һэм.

Урданай буряадууд уг гаргалаа һайн мэдэдэг байна.

— Долоон үе хүрэтэр гуламтадаа ёһотой юм.—гэжэ угшэн абамни саажа хөөрөөн гэешэ.

— Алин бэлэйт?— гэжэ би нагэнэй һураа һаа, заагуй харюусаха жэшээтэй. «Бэлдэта?»—гэжэ бэе бэе. Ноо асуулсадаг хори 11 эсэгэ гэдэжэ, уг гарбалнай хэлэн зуугаад жэлдэ хаагуурые ябахадаа, нэрэеэ маргаагүй за юм даа. Галзууд, гуйгуд, шарайд, гушад, худай, хуваасай, харгана, сагаан, бодонгууд, батанай, сальбан, гэзд тоолоходо, 11 болодог.

Хүбүүдые абажа хараа ха, гуманэрэн, улаалзай, сагаалгай, байтай (ушөөшье байжа болохо) гэжэ илгардаг ааб. Би хадаа түмаршэн хүбүүдэй хүн болоноб.

Урдань манай нютагта Сагаалганай сёргоходо, мориёо, тоногоо бэлдэлэг, гоёодог юм һэн. Эмээлээ, хазаараа, аргабша, хүчаргана, заһаха, һэльбэхэ, гоёохо.

Манай түүһэн нютаг шулуугай, байгатай юм. Маарагта гэжэ нютаг даа. 1927 оной бэгсаамжаар 67 үрхэтэ айл байгаа. Жэл бүхэндэ дээрэнээ эхилжэ, һалгажэ байгаад сагаалдаг һэн.

Айл бүхэн 3—4 сэргэтэй байдаг байгаа гэжэ хүгшэн абамнай хөөрэдэг һэн. Минии мэдэхэ болоод, 8—9-тэй ябахада, хөөрэгшэ һэн.

Сагаалганда ерэһэн зоние газаагаа угтажа гараад, малгайгаа һугадаа хабшуулаад, дохижо байгша һэн. Айлшадай мориие абаад, сэргэдэ уяха. Айлшад сэхэ гэртэ орожо, бурханда мүргөөд, гэрэй эзэдтэй тэбэрилдэн, баруун гараа зүүн һуга доогуурнь, зүүн гараа баруун мүрэ дээгүүрнь табяад, золгодог гуримтай байгаа.

Тиигэһэн хойнео бүһэтэйшүүлые баруун ба хоймор таладаа бэлдэһэн ямара хяазатай шэрдэгүүд дээрэ урижа һуулгаад, набтархан шэрэзнүүдээ табиха. Тиигээд сагаан эдеэн табаг, сай аягалжа табиха. Энээнэй һүүлээр мяхан табаг түрүүгээ табяад лэ, шэрэ модон хундагада тогоонойнгоо архи аягалдаг һэн. Хоёр-гурбан хоолойтой лучшад дуулажа эхалдаг байгаа. Нимэ дуу дуулдагыень элеэр һанагшаб:

Эмээлтын хүлһые
дуһалдуулхалгүй аад,
Эмнигы унаһанай
хэрэгынь үгы.
Эсэгынгээ нэрые
нэрлүүлгэлгүй аад.
Эреэхэн түрэһэнэй
хэрэгынь үгы.
Хазаартын хүлһые
дуһалуулхалгүй аад,
Хатаршы унаһанай
хэрэгынь үгы.
Хамаггаа нэрэеэ
нэрлүүлхэлгүй аад,
Хүбүүнхэн түрэһэнэй
хэрэгынь үгы.
Агтынгаа хүлһые
дуһалсуулхалгүй аад,
Ардаһынь унаһанай
хэрэгынь үгы.
Абынгаа нэрые
нэрлүүлхэлгүй аад,
Амитанхан түрэһэнэй
хэрэгынь үгы.

Үшөө нэгэ нимэ дуун бий һэн:

Хотогоройм нюрган
холборхойш һаа,
Хотолжол хэды мээ
булгихаб даа?
Холшороймм ябадал
ойрхон зуур,—
Хоролжош хэды мээ
хэлсэхэб даа?
Эмээлтым нюрган
холборхойш һаа,
Эрьежэш хэды мээ
булгихаб даа?
Инзгайм ябадал ойрхон
зуура,—
Элдэбээрш хэды мээ
хэлсэхэб даа?
Агтым нюрган
холборхойш һаа,
Алхажаш хэды мээ
булгихаб даа?
Айдарайм ябадал
ойрхон зуур,—
Адалжаш хэды мээ
хэлсэхэб даа?

Энэ мэтын дуунуудые дуулалдаһаар, ондоо айлда ошодог һааб даа. Айл бүхэниие алгасангүй сагаалдаг һэн. Холо ойрын нютагуудһаа дутын түрэл гарал, хүрьгэ басагад Сагаан һарынгаа дуу. Маина Алексеевна Николаева — 60 наһа һая гаража ябаһан эхэнэр. Тэрэ багша мэргэжэлтэй. Эрхүүгэй областиин Ойхон нютагтаа дуу дуулажа, зондоо хүндэтэй,мэдээжэ болоһон юм. Үнгэрэгшэ жилдэ июниин 21-дэ Москва хото ошожо, уласхоорондын фестивальда хабаадажа, өөрынгөө зохёоһон элдэб олон ябаган жэжэ дуунуудые дуулажа, городой, хүдөөгэй зониие һонирхуулһан байха. Жэшээнь:

Загаһа өаридаг далаймна;
Нарин далай нэрэтэй.
Зандаа ябаһан дайдамнай
Эрхүү, Ойхон нэрэтэй,
Газарай хүрьһэ уроуулжа байа.
Гадагар үргэтэй гахай жэлнай

гэхэ мэтэ дуунуудые тэдэ ханхинуулаа.

— Ябаш даа, Ойхоной басагадби! гэжэ тэдэ хоёр өөһэдыгөө шогтойгоор нэрлэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ойхон (Ольхон) нютагай хани эхэнэрнүүд М. А. Николаева (баруун гарһаа), Н. Р. Манжуева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Уг гарбалаа мэдэхэгта?

ДОЛООН ҮЕ ХҮРЭТЭР

Горвод байһан Сагаан һарын хүндэтэ редакциинхиин салгеэн Яруунын Эгэтын-Адаг нютагһаа халуулжа амаршалаад, өөрынгөө хэзээ юумые жаа-жуу бэшэхэ гэжэ һэм.

Урданай буряадууд уг гаргалаа һайн мэдэдэг байна.

— Долоон үе хүрэтэр гуламтадаа ёһотой юм.—гэжэ угшэн абамни саажа хөөрөөн гэешэ.

— Алин бэлэйт?— гэжэ би нагэнэй һураа һаа, заагуй харюусаха жэшээтэй. «Бэлдэта?»—гэжэ бэе бэе. Ноо асуулсадаг хори 11 эсэгэ гэдэжэ, уг гарбалнай хэлэн зуугаад жэлдэ хаагуурые ябахадаа, нэрэеэ маргаагүй за юм даа. Галзууд, гуйгуд, шарайд, гушад, худай, хуваасай, харгана, сагаан, бодонгууд, батанай, сальбан, гэзд тоолоходо, 11 болодог.

Хүбүүдые абажа хараа ха, гуманэрэн, улаалзай, сагаалгай, байтай (ушөөшье байжа болохо) гэжэ илгардаг ааб. Би хадаа түмаршэн хүбүүдэй хүн болоноб.

Урдань манай нютагта Сагаалганай сёргоходо, мориёо, тоногоо бэлдэлэг, гоёодог юм һэн. Эмээлээ, хазаараа, аргабша, хүчаргана, заһаха, һэльбэхэ, гоёохо.

Манай түүһэн нютаг шулуугай, байгатай юм. Маарагта гэжэ нютаг даа. 1927 оной бэгсаамжаар 67 үрхэтэ айл байгаа. Жэл бүхэндэ дээрэнээ эхилжэ, һалгажэ байгаад сагаалдаг һэн.

Айл бүхэн 3—4 сэргэтэй байдаг байгаа гэжэ хүгшэн абамнай хөөрэдэг һэн. Минии мэдэхэ болоод, 8—9-тэй ябахада, хөөрэгшэ һэн.

Сагаалганда ерэһэн зоние газаагаа угтажа гараад, малгайгаа һугадаа хабшуулаад, дохижо байгша һэн. Айлшадай мориие абаад, сэргэдэ уяха. Айлшад сэхэ гэртэ орожо, бурханда мүргөөд, гэрэй эзэдтэй тэбэрилдэн, баруун гараа зүүн һуга доогуурнь, зүүн гараа баруун мүрэ дээгүүрнь табяад, золгодог гуримтай байгаа.

Тиигэһэн хойнео бүһэтэйшүүлые баруун ба хоймор таладаа бэлдэһэн ямара хяазатай шэрдэгүүд дээрэ урижа һуулгаад, набтархан шэрэзнүүдээ табиха. Тиигээд сагаан эдеэн табаг, сай аягалжа табиха. Энээнэй һүүлээр мяхан табаг түрүүгээ табяад лэ, шэрэ модон хундагада тогоонойнгоо архи аягалдаг һэн. Хоёр-гурбан хоолойтой лучшад дуулажа эхалдаг байгаа. Нимэ дуу дуулдагыень элеэр һанагшаб:

Эмээлтын хүлһые
дуһалдуулхалгүй аад,
Эмнигы унаһанай
хэрэгынь үгы.
Эсэгынгээ нэрые
нэрлүүлгэлгүй аад.
Эреэхэн түрэһэнэй
хэрэгынь үгы.
Хазаартын хүлһые
дуһалуулхалгүй аад,
Хатаршы унаһанай
хэрэгынь үгы.
Хамаггаа нэрэеэ
нэрлүүлхэлгүй аад,
Хүбүүнхэн түрэһэнэй
хэрэгынь үгы.
Агтынгаа хүлһые
дуһалсуулхалгүй аад,
Ардаһынь унаһанай
хэрэгынь үгы.
Абынгаа нэрые
нэрлүүлхэлгүй аад,
Амитанхан түрэһэнэй
хэрэгынь үгы.

Үшөө нэгэ нимэ дуун бий һэн:

Хотогоройм нюрган
холборхойш һаа,
Хотолжол хэды мээ
булгихаб даа?
Холшороймм ябадал
ойрхон зуур,—
Хоролжош хэды мээ
хэлсэхэб даа?
Эмээлтым нюрган
холборхойш һаа,
Эрьежэш хэды мээ
булгихаб даа?
Инзгайм ябадал ойрхон
зуура,—
Элдэбээрш хэды мээ
хэлсэхэб даа?
Агтым нюрган
холборхойш һаа,
Алхажаш хэды мээ
булгихаб даа?
Айдарайм ябадал
ойрхон зуур,—
Адалжаш хэды мээ
хэлсэхэб даа?

Энэ мэтын дуунуудые дуулалдаһаар, ондоо айлда ошодог һааб даа. Айл бүхэниие алгасангүй сагаалдаг һэн. Холо ойрын нютагуудһаа дутын түрэл гарал, хүрьгэ басагад Сагаан һарынгаа дуу.

Өөр тухайгаа хэлэбэл, би 1931 оноһоо колхозой гэшүүнби. 1939 оноһоо 1945 он болотор армида алба хээб. Томск хотодо сэргэй-техническэ училищи дүүргээд. Сүүгэл дасанда байрлаһан 998-дахи полкын 899-дэхи батальондо алба хээб. Үбшэнэй шалтагаанаар табигдаад, нютагаа бусаа һэм.

Мүнөө 74 наһаа гүйсөөд, 75-яа дабажа ябагдана даа. Механизатор, трактурист, комбайнер ябагдаа. Һүүлэй хорёод жэлдэ барилгашан, пиловамщик, бригадираар ажаллааб.

Урданаймнай гурим заншал бусажа байна гэешэ ааб даа. Уг гарбалай асуудалда бусабал, нимэ байна. Би хадаа Бодиин Цэрэнэй Митып гэешэб.

— Боди хэнэйб?
— Санданай.
— Сандан хэнэйб?
— Үреэлтын.
— Үреэлтэ хэнэйб?
— Һахалтын.
— Һахалта хэнэйб?
— Заанай.
— Заан хэнэйб?
— Арсаланай.
— Арсалан хэнэйб?
— Зайһанай.

Гэхэ мэтээр үхибүүдые уг гарбалыень тоолуулжа һургадаг байһан юм.

М. ЦЫРЕНОВ.

Үнэн болоһон ушарнууд

БААБГАЙТАЙ УШАРХАДАА...

«ЯБАҺАН ХАРГЫГААРАА ЯБА...»

ЯРУУНЫН аймагай Эгэтын-Адагта Гэлэгмаа хэзтэй гэжэ ехэ һонин хүгшэн байдаг юм һэн. Баарһан, ажалта үдэртөө артельһээ юушье абангүй шахуу, бүхы наһаараа хони адуулаад, наһанайнгаа амаралтада гарахадаа, хойтынгоо буян хэхэ гэжэ Ивалгын дасанай хуралда алгадгүй ябадаг болоо һэн.

Үндэр наһатай болоһоншье һаа, хүл хүнгэн, холо ойрын ой хүбшөөр дууһан ябагаар ябажа, алирһа, нэрһэнэй эдеэшэхэдэ, жэмэс түүхэ. Түүһэн жэмэсээ багшанарта худалдаха. Бэлэн юумэндэ дуратайшуул үнэгүйхэн нэрһэ гү, али алирһа горитойхоноор абаха гэдэг һааб даа. Теэд Гэлэгмаа хэзтэй 2—3 стакан үгөөд лэ:

— Хүрөө! — гэжэрхихэ.

— Юундэ хүрөө гээшэб даа?—гэжэ саадахинь гайхаха.

— Олондо хүртөөхэ хэрэгтэй,— гээд, шэхэ хатуушаг боложо ябаһан Гэлэгмаа хэзтэй нүгөөдынгөө юуншье гэ һаа, һөөргөөшье харангүй саашалха.

Нэгэтэ наратай сэлмэг үдэр нэрһэ түүжэ ябатараа, Гэлэгмаа хэзтэй баабгайтай уулзашаба ха. Бэе бэеһээ сошонтоһон тэдэ хоёр урда урдаһаа гэтэлсэн, түр зуура зогсоо аааб даа. Тиигээд хуушанайнгаа аад, балайшье ажаһуугаа. Байгал шадарай дайдын хэшэг барагдаха бэшэ. Илангаяа хара-хүхэ нэрһэн (черникэ) элбэгээр ургаха.

Нэгэтэ бүлэг зон энэ жэмэс түүхэеэ ойдо гараба. Бэе бэеһээ таһаржа ябаад, жэмэс түүгээ юм ааб даа. Сухарев баранһаа таһараад, жэмэсэй элбэгтэ тархияа эрьешоод ябаба.

Хэншьеб өөрыем шэртэжэ байна гү даа гэжэ һанамсаараа, тархяа ургөөд харан гэнэйнь... баабгай хойто хүл дээрээ зогсожо байба. Ехээр сошоһон, айһандаа, Сухарев жэмэстэй хүнэгөө газарта хаяжархёод: «Тра-ля-ля-ля, тра-ля-ля-ля» гэжэ байгаад, байра дээрээ хатаршаба.

Баабгай гайхангяар хаража-хаража, дүрбэн хүл дээрээ буугаад, саашаа маяргашаба. Тиихэдэнь, гэнтэ һэгээ ороһон Сухарев хүнэгтэй жэмэсээшье орхижорхёод, һөөргөөшье харангүй, гэдэргээ эрьеэд, харайшоо һааб даа. Талаан болоходоо, бүлта сайлаха гэжэ һуухан нүхэдтөө туласа гүйжэ ерээд, болоһон ушарые дуулгажа, тэдэнэр сайгаашье уулгүй, гэр тээшээ догдойхо баатай болоһон байгаа.

Ц. ЦЫРЕНОВА.

Сагаалган—95

«БУУРАЛ САГААН БУРЯАДАЙНГАА БУЯНДА ХҮРТЭН...»

Нёдондо жэл Улаан-Үдэдэ ажаһуужа байһан захааминаархид хамтаран нэгэдэжэ, «Хадата Захаамин» гэһэн нэгэдэл байгуулһан юм. Энэ орёо хүндэ сагта иимэ жаса тон хэрэгтэй гэжэ конференци үнгэргэхэдөө, булта хэлсэһэншье байхабди. Тиихэдэ тус нэгэдэлые хүтэлбэрилхэ тушаалтадые һунгажа, өөрын гуриймтай, Устав баталжа, түрүүшынгээ алхам хээ һэмди.

Нэгэдэлэйхид һая ниислэл хотынгоо хүүгэдэй «Ульгэр» театр соо Сагаалганай һайндэр эмхидхэжэ, нютагаархидайнгаа урда ажалайнгаа багахан тоосоо хэбэ. Тэрэ һайндэртэмнай аймагаймнай түлөөлэгшэд үсөөн байжа, ерэхэ апрель һарада конференци үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэри абтаба.

Мүнөөдэрэй байдалаар нэгэдэлдэмнай 6 миллион түхэриг мүнгэн ороод байна. Аймагаймнай захиргаан «Мосбизнесбанкда» нээһэн тоосоото счёдтомнай 5 миллион түхэриг оруулаа гэжэ нютагайнгаа зондо мэдээсэе.

Илангаяа Сартуул-Гэгээтэйн дасанай шэрээтэ Данзанняма ламын (Матвей Рабданович Чойбонов) нэгэ миллионие нэгэдэлдэмнай бэлэглэһэндэ бултанай зүгһөө баярые хүргэе. Энэ хүнэй амаршалгын бэшэг танай анхаралда дурадханабди: **«Хүндэтэ хүршэнэр! Таанадаа Сагаан һараар амаршалха зуураа ажал хэрэгтээ үндэр-үндэр амжалтануудые туйлахыетнай хүсэжэ, буурал сагаан Буряадайнгаа буянда хододоо хүртэжэ байхыетнай үреэн, Сартуул-Гэгээтэйн дасанай зүгһөө нэгэ миллион түхэриг мүнгэ хандиб үргэбэбди.**

Шэрээтэ лама ДАНЗАННЯМА».

Зүгөөр энэ нэгэдэлдэ ороһон мүнгэн зөөри саашадаа улам арьбадхагдаха ёнотой. Сагаан һарын һайндэртэ уригдаһан «Байгал» банкын генеральна директор Марат Галданович Намсараев тайзан дээрэ гаража:

— Хоёр миллион түхэриг туһаламжа болгон үгэнэб,— гэжэ дуулгаад,— Нэгэ асуудал байна. Энэ мүнгыетнай өөрынгөө банкда орхиһуу, ерэхэ жэлэй Сагаалганда тэрэтнай 8 миллион болоод байхал. Юун гэжэ һананабта? —гэхэдэнь, зал соо һуһан зон тэрээнтэй зүбшэжэ, альгаа ташабад. Үшөө тиихэдэ олзын хэрэг эрхилэгшэ Вячеслав Данилович Лаврентьев баһал өөрынгөө гэр бүлын зүгһөө 500 мянгые эльгээбэ. Эдэ нүхэдэймнай ажал хэрэгнь саашадаа үшөөл урагшатай байг лэ!

Нэгэдэлдэ ороһон мүнгэнһөө нэн түрүүн эрхим һуралсалтай, һонор хурса үхибүүдэйнгээ саашадаа һурахада, туһалха, мэдээжэ спортсменүүдтээ, соёлшодтоо тэдхэмжэ үзүүлжэ байха гэһэн шиидхэбэри «Хадата Захаамин» нэгэдэлэй совет түрүүшынгээ суглаан дээрэ абаһан юм.

Илалтын 50 жэлэй ой дүтэлбэ. Тиимэһээ үлбэр бэетэй, үндэр наһатай хүгшэд, үбгэдөө хараада абан, бэе махабадаа алгүүржүүлхэдэнь, эдеэ хоолдонь гэхэ мэтын ажабайдалайнь хэрэглэмжэдэ бага багааршье һаа, нэмэри болгон, мүнгэн үгтэхэ ёнотой. Ветерануд тухайгаа соведэйнгээ суглаан дээрэ дахинаа хэлсэхэбди, эдэ зондоо туһалаагүйдэмнай аргагүй.

Түс совет эдэ бүгэдые зүбөөр шиидхэжэ, тааруулжа, тэнсүүриие оложо, зоной зүгһөө гомдолгүйхэнөөр хүдэлмэреэ ябуулха ёнотой. Советэймнай хэжэ байһан ажалые шалгажа байхаар шангахан комисси байгуулагдаһан юм. Тэрэ комиссие толгойлогшо дайнай ветеран, Хужар нютагһаа уг гарбалтай Михаил Жамбалович Раднаев болоно. Энэ хүнине захааминаархид һайн мэдэхэ, таниха ёнотой. Советэймнай түрүүлэгшэ — дайнай ба ажалай ветеран Цыренжап Цыденович Аюшеев. Эдэ хоёр үбгэжөөлнай ехэл урагшаа һанаатай, гурим журам эрид сэхээр сахиха хүнүүд.

«Үльгэр» соо болоһон Сагаан һарын найр тухай тобшохоноор, Захаамин нютагайхид хүгжэм дуунда бэлигтэй хүбүүд, басагадаараа омогорходог. «Үльгэр» театрай тайзан дээрэ табигдаһан концерт-нааданда мэдээжэ, бэлигтэй артистнуудтаяа дүтөөр танилсажа, тоонтоёо магтаһан, эжы, абанартаа зорюулагдаһан ба инаг дуран тухай олон дуу, шүлэгүүдые шагнажа, сэдьхэлээ уяруулаабди даа.

«Үльгэр» театрай артистка концертые хүтэлбэрилһэн Милена Урбазаева хонгёо һайхан хоолойтой, Япон арадай үльгэрэй багахан хэһэгтэ наадаһан уян нугархай Миленьй роль бултанай һонирхол татаба. Энэ бэлигтэй артистка Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ гэһэн нэрэ зэргэтэй Милена Урбазаева «Үльгэр» театр соогоо үшөө нэгэ зохёохы бүлэг байгуулһан магтаалтай.

Буряад арадай бэлигтэй дуушадай нэгэн Дугаржап Цыренович Дашиевай гартаа хүхэ торгон хадаг баринхай тайзан дээрэ гаража ерэхэдэ, зал соо альга тэшалган нэршэбэ даа. Дугаржап Цыренович «Сагаалган», «Захаамин нютаг» гэһэн зүрхэ сэдьхэл уяруулма дуунуудаа үүнгатуулаа. Залуушуулай эстрадна Сагаан һарын фестивальда лауреат болоһон Ехэ-Сахираймнай залуу дуушан Бэлигтэ Будаев дуунуудайнгаа хүгжэмые өөрөө зохёодог юм байна.

Үлэгшэн нютагай урдаа хараха Сергей Раднаев «Байгал» ансамблиин эгэзэл бэлигтэй артист ябаһан. Мүнөө тэрэ соёлой институдта хореографиин багшаар ажаллана. Сергей энэ удаа «Үльгэр» соо мориной хатар уран гоёор гүйсэдхэһэнэй һүүлээр наһанайнгаа нүхэр Дэнсэмае тайзан дээрэ уриба. Аяар холын Ага нютагһаа уг гарбалтай Дэнсэма ятаг дээрэ шадамар бэрхээр наададаг, Захааминдаа ябалал мэдээжэ болоһон хүн. Эндэ хабааданан артистнуудай уран бэлиг тухай хөөрөөн хүн зоной дунда удаан үргэлжэлхэ байха.

Һанаха байгаа тоонто нютаг— Захаамин хангайдаа мүргэн, Гахай жэлдэ амгалан тайбан, эльбэг хэшэг буянтай, хэжэ ябаһан ажалдаа урагшатай, урматай ябахыень улад зондонь Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг захааминайхидай зүгһөө үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди.

Г. ЗАНАЕВА,
«Хадата Захаамин» Советэй гэшүүн.

ШЭНЭ ТҮРҮҮЛЭГШЭТЭЙ БОЛОБО

Хурамхаанай аймагай ветерануудай советые хэдэн арбаад жэлнүүдтэ дайнай ба ажалай ветеран Очир Григорьевич Шанюшкин аша үрэтэйгөөр хүтэлбэрилһэн юм.

Холын хойто зүгэй аймагай ветерануудай ажабайдал хүнгэн гэхын аргагүй, үдэрһөө үдэртэ шиидхэгдэхэ асуудалнууд гаражал байдаг. Үндэр наһатай болоһон О. Г. Шанюшкин тээмэндэ «ажалһаа сүлөөлыт» гэжэ гүйһан юм. Дайнай ба ажалай ветерануд О. Г. Шанюшкинда үнэ удаан саг соо соведые хүтэлбэрилһэндэнь баярые хүргөөд, ута наһа, энхэ элүүр ябахыень хүсөөд, түрүүлэгшынь уялгаһаа сүлөөлбэд.

Ветерануудай соведые Светлана Сойжиловна Очирова бэе дээрээ даажа абаа. Светлана Сойжиловна аймагайнгаа ветерануудай ажабайдалые һайн мэдэхэ хүн юм. Тус совет мүнөө аймагайнгаа захиргаанай байшан соо телефонтой таһалгада ороихой.

Ветерануудай совет Илалтын 50 жэлэй һайндэртэ зорюулагдаһан ажал хүдэлмэреэ эдэбхитэйгээр ябуулжа эхилбэ.

В. БАТОРОВ.

ХҮРШЫН ХИЛЭЭМЭН АМТАТАЙ

Дэлгүүртэ эдеэ хоолой, бүүлхэ хилээмэнэй үнэ сэнтэй болоходо, зарим аймагуудта, ажахынуудта өөрын пекарнитай болохо дуратайшуул олошоржо эхилээ. Энэньшье гайхалгүй. Юуб гэхэдэ, таряашад, малшад намартаа шэнэ үргаса түлбэридөө абахадаа, тэрэнээ гурил болгоод, өөһэдөө амтатайхан хилээмэ бариха байна ха юм. Һүүлэй үедэ Тарбагатай тосхондо «Болоневтоной хилээмэн» амтатай гэлсэдэг болоҺохой.

— Аймагай түб һууринай хүн зон магазиндаа хилээмэнэй үгы байхада, үмсын айлнуудһаа тэрэниие абаха аргатай болоһониинь һайшаалтай. Магазинуудта хилээмэнэй дуталдаха ушарнууд дайралдадаг. Юуб гэхэдэ, хилээмэ бариха гурил дуурһашаһан байха гү, али хилээмэ барихада хэрэглэхэ зүйлнүүд дуталдаха гэхэ мэтэ ушарнууд олон. Тиихэдэнь лэ үмсэдөө бариһан хилээмэтэй хүршэнэртөө ошохо ушар гарана,—гэжэ Тарбагатай тосхоной хилээмэнэй заводой директор Л. Н. Черных тайлбарилна. —Тиибэ ябашье заводой үнинэй дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэд Т. А. Думнова, А. М. Бурдуковская болон бусад амтатайхан хилээмээр тосхонойнгоо хүн зониие хангахын түлөө үнэн зүрхэнһөө ороддодог юм. — гэзд Людмила Николаевна тобшолбо.

С. ТЮЛЮКИН.

МВД-һээ мэдээсэнэ

ТОНУУЛШАД БАРИГДАБА

Улаан-Удын Советскэ районой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай ба Буряад Республикын МВД-гэй уголовно мүрдэлгын таһагай хүдэлмэрилэгшэд суг хамта зургаан хүнһөө бүридэһэн бүлэг хулгайшадые барижа абаба. Хулгайшад хэдэн һарын туршада Улаан-Удэ хотын ажалшадай гэр байрадань орожо, тонуул дээрмэдэлгэ хэдэг байгаа юм. Эдэнэрэй байраһаа хэдэн миллион түхэригэй үнэ сэнтэй арһан дэгэлнүүд, хүүртигүүд, бусад үнэтэ зүйлнүүд олдоһон байна. Гэрэй эзэдэй байраяа орхижо гараһан хойно, гол түлэб үглеенэй 9-һөө 11 час болотор тонуул хэгшэд гэр байрын үүдэнүүдые эбдэжэ ороод, дуратай зөөриеэ абаад тэрэлдэг байгаа.

Үнгэрөөд байһан дэлоон хоногой туршада республика дотор 433 гэмтэ ябуулга хэгдэжэ, тэдэнэрэй 265-ниинь элирүүлэгдээ. Гэмтэ ябуулгануудай дунлаһаа 6 хүниие алаһан ушарай 5-найнь элирүүлэгдэһэниие онсолмоор.

Баунтын аймагта ажалай һүүлээр гэрэй эзэн һамгантайгаа хахад шэл архи уу-һан байгаа. Эдэ хоёр хатуу харын охиндо диилдэжэ, хэрэлдэһэн, удаань һамганиинь нүхэрэйнгөө хүзүү руу хутагаар хадхажа алаһан байба. Муяын-Адагай ангуушан хани нүхэрэйнгөө һэбхи нальхай ябадалые буугай хүсөөр шидэжэ, һамгаяа алаад. Һүүлдэнь өөрыгөө буудажа хорооһон байха юм

Мүн энэ долоон хоногто 24 хүн алуулаа гэһэн мэдээсэлдэ хүн бүхэн зэбүүрхэнэ ёнотой. Эдэ ушарнуудай 21-ниинь элирүүлэгдэжэ, мүрдэлгэ эхилэнхэй. Тиихэдэ зорюута добтолжо хүниие сохиһон, юумыень буляажа абаһан 38 ушар элирүүлэгдээ. Гадна айлай газаяаһаа хүнгэн машина, баригдаһан гэрэй торхо хулгайлха ушар энэ үе соо болоһон байба. Жэшээнь, Загарайн аймагта үдэрэй туршада аяар 4 гэр задалагдажа, хулгайшадай гарта орооһон байха юм. Мүн нэгэ айлай газаагаа бодхооһон гэрэй торхо һүни дунда хулгайлагдашоо. Мүн лэ энэ аймагай Хуушан Хүрбын нэгэ айлай үнеэн үгы болоһон байна. Тэрэл үдэшэндөө ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэдэй «Шлагбаум» гэһэн шалгалтын үедэ «Загарай—Шэнэ-Бэрээн» гэһэн харгы дээрэ «Москвич» машина шалгалдаһан байгаа. Багажнигыень нээхэдэ, тэрэ үгы болоһон үнеэнэй мяхан арһатаяа байба бшуу. Һэжэглэгдэһэн хоёр хулгайшад баригдаа.

Архи хэдэг нэгэ этэгээдэй элирүүлэгдэнэн тухай мэдээсэл республикын МВД-дэ абтаа. Хяагтын аймагта ажаһуудаг энэ хүнэй гэртэнь нэгжүүл хэхэдэ, тэрэнэй гэртээ бэлдэһэн 88 шэл архи, 30 литр техническэ спирт, акционернэ «Ливона» бүлгэмэй архиин шэлнүүдэй таглаа олдоо.

Февралиин 13-һаа 20 болотор республикын харгызамууд дээрэ 9 аюул болоо. 10 хүн гэмтээ. Энэ үе соо 20 хүн бэедээ гар хүрэһэн байба Тиихэдэ дотоодын хэрэгүүдэй таһагуудта 497, һогтуугаар зайгуултажа ябаһан 597 хүн тэлэрэлгын газарта оруулагдаһан байна.

Д. КОРКИН,
Буряад Республикын МВД-гэй хэблэлэй альбанай таһагые даагша.

РОБЕРТ ДЖЕЙМС ФИШЕР

ХЭН НЭГЭНДЭ ШҮҮГ. ДЭЭ БЭШЭ аад лэ, энэ хүн шатарай «хаан шэрээе» өөрөө орхиһон һонинтой. Хюлгэ дээрэ тэмсэлдэ шүүгдэхэ гэзэшэһээ үнэнхэ зүрхэнһөө айдаг, хэр, магад, булигдаа гэзэшэ һаа, ехэл хурсаар гуниглаха жэшээтэй байдаг юм һэн гээ.

Дэлхэйн чемпионуудай дуида Фишер онсо һуурин эзэлнэ. Юундэ тиимэб гэхэдэ, туйлаһан амжалтануудайнь гайхалтай байхын хажуугаар орёо хурса, огсом зан абаринь ямаршье һурамхи болоһон гурим соо багтахагүй байһаараа суутай юм.

Хайхарамжагүй, дошхон хэрэгэгы байдал соо өөдөө болоһон хүбүүнэй өөрөөшье тиимэ хүн болоһониинь гайхалтай бэшэл. Теэдшье тэрэ мэтээ ороһон сагһаа хойшо тойроод байһан оршоной хэрэгэгы дошхониие арһа-мяхаараа үзэһэн; мүнгэнэй сэн сэгнэжэ һураһан юм бээ. Энэ талаһаа хүн-зоной хөөрөөлгэ, зохидшоолго татахагүй нэгэл Фишер, Зүгөөр гайхалтай хурса наадаараа бухы зоной зүрхэ сэдьхэл хулгүүлһэн, айхабгар хүсэтэй шатаршан алдартай нүгөө Фишер байхэ.

Роберт Джеймс Фишер 1943 оной мартын 9-дэ Америкын Холбоото Штадуудай Чикаго хотодо жирэй айлай бүлэдэ түрөө. Хоёр үендөө хүрөөд байхадань, эсэгэнь гэр-бүлээе орхижо, медсестра эхэнь Джэан басагаяа, Бобби хүбүүгээ гансаараа тэдхэхэ, хүмүүжүүлхэ баатай болоһон юм ха. 6 наһатай байхадаа, хүбүүхэн шатартай таниласаа. Энээнэй түлөө Фишер эгэшэдээ аргагүй ехэ баяраа, талархалаа хүргэдэг. Теэд Джоанай шатарта һургаагүй һаа, Фишерэй хубн заяан ямараар эрьехэ, хэн болохэ байгааб? Арбаад хүрэхэдэнь, шатар хубүүнэй бухы хүсэл бэдьлые сүм эзэлээ. Энэ үедэ гэр бүлэнь Нью-Йорк хотэ руу нүүжэ ерэһэн байна. Эндэ шатарһаа боложо, хүбүүн һургуулидашье һураяала таһа арсаһан юм ха.

Хүсэд 12-той болоодуй ябахадаа, Бобби мүрысөө-нүүдтэ хабаадажа эхилээ. Наадаха, үшөө дахин наадаха... Эдиршүүлэйшье, ехэшүүлэйшье байг, хамаагүй, имагтал хюлгын саана һуури эзэлжэ, урдань һууһан хэнтэйшье хамаагүй тэмсэхэдээл, тэрэ сэдьхэлээ ханадаг ябаа. Иигэжэ шатар ажабайдалайнь эгээл шухала хэрэг болоо. Шатарһаал боложо, ород хэлэ шудалжа эхилээ. Юундэб гэхэдэ, энэл хэлэн дээрэ дэлхэйн эрхим шатаршад хөөрэлдэдэг, бэшэдэг ха юм. Энэл үедөө Бобби шатарай журнал болон номуудтай үдэршье, һунишье хахасадаггүй байһан юм гэнэ. Энэмнай эсэхэ-сусаха гээшые мэдэхэгүй, хундэшье, эсэбэритэйшье хаяа худэлмэри. Нимэ ехэ ажал тусхай дүнгүүдые асарха ёнотойл гүбэ. Теэд шатарай ехэ хусэ абаад, нөөсөлөөд, дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ дүтэлөөдшье байхадаа, Фишер тэрэл эдир наһандаа мэтээр хаяа худэлмэриһөө арсаагүй, хубиин һуралсал хэжэл, хэжэл ябаа, шатарай нюусын гүн руу «малтаһан нүхэеэ» гүнзэгырүүлжэл, гүнзэгырүүлжэл мэдээ. Гайхалтай амжалтануудайнь эшэ үндэһэн энэл байгаа юм.

ХҮСЭЛ БЭЕЭ ХҮСӨӨГҮЙ ААД. Бобби Фишер нэгэл жэл соо гайхалтай дүнгүүдые туйлажа, гансал США-да бэшэ, харин дэлхэйн олон оронуудаар һураг суутай болоһон гээшэ. Тэрэл 1957 ондо Фишер эдиршүүлэй болон ехэшүүлэй дунда США-гай чемпион боложо, хүн зониие гайхуулаа, үшөө дээрэнь нээмэл чемпионат шүүгээ. Иигэжэ 14 наһандаа уласхоорондын мастер болоо. Харин хойто жэлынь уласхоорондын гроссмейстерэй норматив дабажа шадаа.

Энэл сагһаа хойшо гүн бэлигтэ шатаршанай бухы һанаа сэдьхэлынь дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэтэй сэхэ холбоотой болоһон юм. Зүгөөр «хаан шэрээдэ» туласа ошохын түлөө мүрысөө-нүүдтэл хабаадажа, ойлгосоёо гүнзэгырүүлхэ, шадабариа мүлчхэл хэрэгтэй гэжэ тэрэ һайн ойлгожол ябаһан һэн бээ.

Теэд хүнэй һанаашаар бэлэн юумэн байдагүй. Мардель-Платада (Аргентинэ) болоһон ехэ турнирта Фишер 3—4 һууринуудые, Сантьягада (Чили) 4—7, Цюрихтэ (Швейцари) 3—4 һууринуудые хубаалдаба. Харин Буэнос-Айреста (Бразили) бүри 13-дахи һуурида «шэдүүлбэ». Эндэһээ зохихо тобшолол хэхэ бологдоо һэн бээ, ехэ илалтануд амараар ерэдэгүй, үнэндөө «яһамни үшөөл мэнгээрһэхэн зандаал юм байна» гэжэ тэрэ ойлгоөөрөө тинмэ хүсэлтэй байгаа гү? Юрэдөөл, яаба-хээбэшье, гаражал ошоходоб, түрүүн тэрэ өөртөөл мууе хэһэн ааб даа. Һүүлдэнь Луганода (Швейцари) болоһон Олимпиадада ерэһэн аад лэ хабаадабагүй. Үшөө хоёр жэл тойрон ямаршье мүрысөө-нүүдһээ арсаад лэ ябаба.

Имагтал 1970 ондо Белградта эмхидхэгдэһэн «Энэ зуун жэлэй матчда» хабаадахаяа Фишер гэнтэ өөрөө ерэһэн юм. Эндэһээл эхи абажа, американ гроссмейстерэй Европо, Америкэ түбинүүдэй дэбисхэр дээгүүр толотомо ялалта туйлалгын, үнэн бэеэ харуулалгын гурбадахи шатань эхилһэн түүхэтэй. Жэшээлхэдэ, Загребта (Югослави), Буэнос-Айреста (Аргентинэ) нэгэдэхи һуури эзэлбэ. Тингээд лэ Пальмаде Мальоркэдо (Испани) бэлэһон ехэ турнир шүүжэ, одоошье претендентнүүдээр матч наадаха эрхэтэй болобо.

Эндэһээл хойшо шатарай хэблэлэй, шатаршадай, шатарһаа холошье зоной бэшэхэ, хэлсэхэ гол темэнь Фишер болоод байгаа юм. Гайхалтай юумэн огто үгы. Юундэб гэхэдэ, эндэһээ урда турнирна амжалтануудынь үргэн ниитые гайхуулдаг, хахаадаг байгаа һаа, харин матч юу асархаб, һурамхи болоһон амжалтануудаа дабтажа шадаха гү, үнэн бэень, шадабариньь хэр байхаб гэхэ мэтэ асуудалнууд хэлэнэй, гуурһанай хэзүүртэ гаражал, гаражал байгаа бшуу.

Нимэ оршон байдалда матч эхилһэн Роберт Джеймс Фишер бүри гайхалтай, һанагдаагүй, сэхыень хэлэбэл, үнэншөөөр бэшэ дүнгүүдые харуулаа һэн. Аха үеын зон мүнөөшье һанахал байха. Түрүүшын матчда СССР-эй ехэ гарай гроссмейстер Марк Таймановые 6:0 тоотойгоор шүүжэ, үргэн ниитые гайхуулба. Эндэ ямар нэгэн гэнэ ушар, илагдагшын махабада һайн бэшэ байжа болоо гэхэ мэтэ һанамжануд байба һэн гэлэй. Тэрэшье-тэрэ даа

Хахад финалда—Бент Ларсен. Тэрэ үедэ Данин гроссмейстер хүгжэлтынгөө дабаанай шанха оройдо гаранхай, наадаһан лэ мүрысөөндөө амжалта туйлажа амташанхай, тусхайта бэшээр дэлхэйн хоёрдохи гэжэ суутай болоһон ябаа. Тиин гэһэнь Фишер Ларсениие үнөөхил 6:0 тоотойгоор шүүжэ, үргэн ниитые хахааба.

Финалда Петросян —Фишер. Одоолшье эндэ хэнэйнь хэн баиһан харагдахань гэжэ шатарта дуратайшуул ехэл хүлеэн һагад байгаа гээ. Нэрэеэ һанажа гэлтэй ха, Тигран Вартанович табан партиин һүүлээр тэнсүү-бараг яоаоа. Зүгөөр... зүгөөр саашадаа аяар дүрбэн парти хойно-хойноһоонь алдабал даа. Түхэреэн жэл соо, ехэдээл һаа, 2—3 парти алдаг алдар суутай «Түмэр Тигран» гэжэ гү? Үнэншэхөөр аал? Энэл матчын һүүлээр лэ гайхажа-гэлыһэн шатарта дуратайшуул дэлхэйдэ үзэгдөөгүй ехэ хүсэтэй шатаршан бии болоо юм байна гэжэ ойлгоо һаабза.

РЕЙКЬЯВИГТА 1972 ОНДО БОЛОҺОН матч өөрын түүхэтэй юм Түрүүн Спасский Фишер хоёр наадаха гэзараа хэлсэжэ, нилээд арсалдаһан байха. Имагтал ФИДЕ-гэй президент доктор Макс Эйве Фишертэ эрид эрилтэ табижа, энэ хото шэлэгдээ. Матч нээлгын баар ёололдо Фишер ерэнгүй түлөөлэгшээ эльгээгээ.

Түрүүшын партиие Спасский бэлэхэнээр шүүжэрхёо, хоёрдохи нааданда ерээгүй. Ингэжэ ахи 2:0 абаха гээшэ лаб амжахын бата үндэ тоологдохо зэргэтэй. суута шатаршад эм рэ хоёр очкогоор б лохын түлөө ямар абатадаг, али болоҺо додог гээшэ һэм. Те даа. Спасскийн эсэ рилго һанагдаагүйгөө гэн болоо гэжэ ургаа һанаһан ааб даа.

Теэд юун гээшэб! партиин табыень шүүгээ, гуроандань Спасскийн энэ урагш гые юугээр тайлаг Сэхыень хэлэхэдэ, үг ёр очкодоо найдаһа шатаршан сагһаа ураг наагаа амаруулһан, лэ тэмсэлэй охине руулха һанаатай хаш даа. Энэ ехэ алдр гаа.

Имагтал 11-дэхи даа Спасский ялаба 13-дахи партида баһа дэбэ. «Нааданай үе хэдэн дахин тэнсэхэ тай байгааб»— энэ кинн мэдүүлгэ. Теэд тэнсэжэ шадаагүйб? байхагүй. «Фишер мүр далда үшөө хүбүүгүй Зүгөөр би шүүхэ яашье ложо шадаг гэжэ тэнсэһэн 15-дах тинн һүүлээр Спасси лээ юм гэнэ. Нима юундэ болодог бэ? Сэ рюу баһал байхагүй.

Гэбэшье, Роберт рэй тэмсэлшэ зан үндэр шадабари, му арга дүрэ, найдамт са, ульһатай наада эр байһаниинь арсашагүй мэһээ 12,5: 8,5 тоо илажа, дэлхэйн че боолоһониинь гайхагүй

РОБЕРТ ДЖЕЙМС ШЕРЭЙ ЭЛДЭБ орёо са, ойлгохооршье б шануудые гарга ан олон жэшээ бии.

Тэрэ Суста... Түрүү шер бурхандаа мүргэ хын тула гарагай зу да наадахагүйб, хой шэниинь 7 сагһаа эрт хэгүйб гэбэ һэн ха. Э хангадаа. Тиихэдэнь нүгөөдэ шатаршад долоондо намтай а даяа эхилэг гэбэ. Э буруушаагдаба. Фиш мад судья Дьяконес шэдэ сэхэ ошоод: «Ш мунистш!»— гэжэ г

Хёмороон энэзгэр гүй. Горт Гиспли наадандаа ерэнгүй мурысөөнэй гурим гээр эбдэбэ. Судьяд рээндэ «хартабха» Тиихэлээрнь 8 парт гээд, гурба тэнсээд, т ябаһан гроссмейстер һаа гаража арилба.

Сусһаа урдуур б гэ хотодо Фишерэй байхадань. Туниста США-гай элшэн сай жэ ерээд: «Тэ, т түлөө бэшэ, нэн США-гай нэрэ хүн лөө нааданат. Бусд тойт!»—гэһэн пе рюулба. Тиихэдэнь «Би гансал Роберт Фишерэй нэрэ хүнд гаалдагби!»—гэзд, е ень шуура татаад, тээшэнь шэдэжэрхёб

Ехэ нааданая үе эхэнэр автограф гү Фишер бухы саа дүүрэтэр томо үзэ нэрэеэ табижархиба гайхаһан нюдөөр байба. Ондоо авто биха газар үлэзгүй «Нүгөөдүүл гэжэ гү нэр дальбараануд Фишер эрьелдэзд һэн...

ДЭЛХЭЙН ЧЕ БОЛОҺООР ТЭРЭ партиин наадаагүй юм ушарһаа гэгээн уд тар болон шатарта шүүл лэ хохидоо гү яахэ? Зүгөөр тэрэ хиһон шатарай угаг аргагүй сэнтэй даа.

«Минии 60 дуг парти» гэһэн номы да бии юм. Баргажа промхозой директор хуушанай шатарша сей Федорович Ушак ондо Ленинград хо нарта ошоходоо, хо түүр дээрэнэ аяар хэригөөр абаад, на жа үгэһэн юм. Фиш тинуудые хоёр да жэлэн үзэхэдөө, б юумые ойлгоһон б

Бодото уран бүтэ ги Фишерэй партиу таршан оҮхэндэ г һа асарха, олон н хэ байһыень би м гэршэлиэб!

Н. ГАЛДА шатараар С спортын мастерта к Буряад Респ физическэ кул гаоьлата хүдэлмэр

АГУУ ИЛАЛТАДА ЗОРЮУЛАГДАНА

Могойтын районой ветерануудай эблэл Зүүн Сибириин технологическа университедэй түрүүшын курснуудай факультедэй багшанартай хамтаржа Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо зорюулһан эрдэмэй конференци үнгэргэбэ. «1941 — 1945 онуудта болоһон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн байлдаан ба мүнөөнэй байдал» гэһэн удхатай элидхэлые түүхын эрдэмэй кандидат доцент Мункобаяр Гармаев хэбэ. Мүн III-дахи Белорус фронтын дэргэдэ дайлалдаһан Социалис Ажалай Герой Б. Мажиев, Брестые хамгаалалсагша Б. Шагдаров, Алдар Солын III ба II шатын орденуудаар шагнагданхай дайнай ветеран Б. Лодонов, урдын офицер М. Артемьев дайнай үеын комсомолой дарга М-Ц. Жундуева, Федерацинн Соведэй депутат Н. Жамбалов болон бусад нэмэлтэ үгэ, һанамжануудые хэлэжэ, сугларагшадые һонирхуулба.

Мүн эндэ районой захиргаанай толгойлогшо Б. Нимаосоров хабаадалсажа, Илалтын үдэрэй бэлэдхэлэй ябаса ба дайнай болон ажалай ветерануудта үршөөгдэхэ туһа нэмэри тухай элидхэбэ.

Эсэстэнь «Тэрэлжэ» гэжэ нэрлэһэн наһажаал эмэгтэйшүүлэй ансамбль уран гоё наада зугаа бэлэглээ.

Агын автономито округой нютаг нуганудаар Илалтын 50 жэлэй ойн баярта зорюулһан бэлэдхэл үлам бүри үргэдэжэ байнхай.

Ц. ГОНГОРОВ.

Аглаг найхан Ага нютагта

ҺУРГУУЛИИН ҺАЙНДЭР

Эндэ һая Алханын дунда һургуулиин 70 жэлэй ой гүйсэбэ. Февралиин 2-ой үдэр энэ ойн баярта зорюулһан һайндэрые нютагайхид үргэнөөр тэмдэглээ. Дулдаргын районой болон нютагай захиргаанай ба хамтаралай, бусад эмхи зургаануудай зүгһөө бэлэг сэлэгүүд барюулагдаа, наада зугаа эмхидхэгдээ.

Эндэхи һургуулиин коллектив ажал хэрэгэйнгээ талаар амжалтатай гэжэ район соогоо тоологдодог юм.

ХУРГУУЛИЙН ХАЙНДЭР

Эндэ ябаһан Ехэ-Сахираймнай залуу дуушан Бэлигтэ Будаев дуунуудайнгаа хүгжэмые өөрөө зохёодог юм байна.

Үлэгшэн нютагай урдаа хараха Сергей Раднаев «Байгал» ансамблиин эгэзэл бэлигтэй артист ябаһан. Мүнөө тэрэ соёлой институдта хореографиин багшаар ажаллана. Сергей энэ удаа «Үльгэр» соо мориной хатар уран гоёор гүйсэдхэһэнэй һүүлээр наһанайнгаа нүхэр Дэнсэмае тайзан дээрэ уриба. Аяар холын Ага нютагһаа уг гарбалтай Дэнсэма ятаг дээрэ шадамар бэрхээр наададаг, Захааминдаа ябалал мэдээжэ болоһон хүн. Эндэ хабааданан артистнуудай уран бэлиг тухай хөөрөөн хүн зоной дунда удаан үргэлжэлхэ байха.

Һанаха байгаа тоонто нютаг— Захаамин хангайдаа мүргэн, Гахай жэлдэ амгалан тайбан, эльбэг хэшэг буянтай, хэжэ ябаһан ажалдаа урагшатай, урматай ябахыень улад зондонь Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг захааминайхидай зүгһөө үнэн зүрхэнһөө хүсэнэбди.

Г. ЗАНАЕВА,
«Хадата Захаамин» Советэй гэшүүн.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес.

670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемныи — 2-54-54, редакторай орлогшоной — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай— 2-66-76, таһагууд, политын-политическэ— 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, социально-экономическэ — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай —2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олонлитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19; Закамевскда—30-61, Баргажанда—91-6-40.

Һонинуудые гаргадаг «Бурятия» хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-23-67, вахта—2-67-95, 2-67-05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй Индекс 50901 Хэбэг 5185. Стереотипта тушаагдаһан саг 20.10.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.

Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 37.